

Motion till riksdagen

2009/10:Ju381

av **Esabelle Dingizian m.fl. (mp)**

Ett jämställt samhälle

1 Innehållsförteckning

2	Förslag till riksdagsbeslut	3
3	Inledning	7
4	Mäns våld mot kvinnor – ett samhällsproblem som kräver en könsmaktsförståelse	7
4.1	Myndighetssamverkan spelar en central roll	8
4.2	Utbildningar inom polisväsendet	9
4.3	Utbildningar inom åklagarväsendet	9
4.4	Utbildningar för domare och nämndemän	10
4.5	Behandlingsprogram för män som begått vålds- och sexualbrott mot kvinnor	10
4.6	Professionella kriscentrum för män	11
4.7	Insatser för kvinnor inom kriminalvården	11
4.8	Medel till kvinnojourer	12
4.9	Skärpning av 5 kap. 11 § socialtjänstlagens	14
4.10	Våld i samkönade relationer	14
4.11	Våld i hederns namn	15
4.12	Barn som bevittnat våld ska ses som brottsoffer.....	15
5	Män och maskulinitet.....	15
6	Arbetsmarknad och arbetsliv.....	16
6.1	Lönekartläggningar – ett effektivt medel för jämställda löner	18
6.2	Rätt till heltid och möjlighet till deltid.....	18
6.3	Förbättra anställningsvillkor för kvinnor	19
6.4	Avskaffa kvinnors obetalda arbete	20
6.5	Bryt den könssegregerade arbetsmarknaden.....	21
7	Främja kvinnors företagande.....	22
8	Barnomsorg på kvällar och helger	22
9	Kvotering till bolagsstyrelser	23
10	Samhällsplanering.....	23
11	Kollektivtrafik och infrastruktur	25

Fel! Okänt namn på

12	Samhällsservice.....	28
13	Utbildning.....	31
	Jämställdhet inom högskoleväsendet.....	31
13.1	Bättre studieresultat för pojkar.....	32
14	Genusarbetet i skolan	33
14.1	Bedömning av lärosätenas jämställdhetsarbete.....	33
14.2	Ökat tryck i arbetet mot sexuella trakasserier	34
15	Vård och omsorg	34
16	Kultur och fritid.....	35
17	Sexualiseringen av det offentliga rummet	36
18	Äldres rättigheter.....	37
19	Jämställdhetsråd	39

2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om myndighetssamverkan i fråga om mäns våld mot kvinnor.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att arbetet mot mäns våld mot kvinnor och barn bör tas i ett samlat grepp som utgår ifrån en könsmaktsförståelse.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att stimulera myndighetssamverkan i frågor om mäns våld mot kvinnor och barn, hedersrelaterat våld samt våld i samkönade relationer.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ökade satsningar på utbildningar och kompetensutveckling inom rättsväsendet, dvs. polis, åklagare, domare och nämndemän, i fråga om mäns våld mot kvinnor.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Kriminalvården ska utveckla obligatoriska behandlingsprogram för män som begått vålds- och sexualbrott.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att låta kvinnor på anstalter få tillgång till stödsamtal med frivilliga och anställda från kvinnojourer.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att män som bedöms som en risk i fråga om överträdelse mot besöksförbudet ska förses med elektronisk fotboja.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringens utvecklingsmedel till kvinnojourer bör institutionaliseras ytterligare för att komma kvinnojourerna till del i högre grad.¹
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att den nya formuleringen i 5 kap. 11 § socialtjänstlagen bör skärpas till ett absolut ansvar för kommunerna i fråga om kvinnor som är utsatta för våld.¹
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Socialstyrelsen även bör få ett särskilt uppdrag att ge kommunerna råd och anvisningar när det gäller våld i samkönade relationer.¹
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att det krävs särskilda insatser till myndigheter för att de ska kunna ge adekvat stöd till kvinnor med bristande kunskap i svenska och bristande socialt nätverk samt kvinnor med psykiska och fysiska funktionshinder som söker stöd för utsatthet för mäns våld.¹
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att barn ska få ställning som målsägande, få ett eget juridiskt biträde i rättsprocessen samt att de ska få skadestånd av den som slagit en anhörig till dem och att barn ska ha rätt till full insyn och medverkan i processen.

Fel! Okänt namn på

13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att tillsätta en statlig utredning för att belysa hur maskuliniteter påverkar samhället.²
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att skolan ska problematisera frågan om genus med eleverna.³
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ge ökade resurser till organisationer som utifrån en feministisk grundsyn verkar för förändring av maskuliniteter.²
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att lönekartläggningar ska genomföras varje år.²
17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att planer för jämställda löner samt jämställdhetsarbete ska genomföras och följas upp årligen på arbetsplatser med minst tio anställda.²
18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen ska ta ett initiativ till handslag med de fackliga organisationerna och arbetsgivarorganisationerna för att få bort könsrelaterade löneskillnader.²
19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att heltidsanställning ska vara norm på den svenska arbetsmarknaden.²
20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör verka för att jämställda löner ska uppnås i första hand i den politiskt styrda offentliga sektorn, men också på arbetsmarknaden i övrigt.²
21. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa jämställdhetsintegrering i utbildningsmetodiken och pedagogiken.³
22. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att studie- och yrkesvägledarens roll måste uppgraderas och ges större utrymme för att stödja ungdomars utbildningsval i syfte att bryta den könssegregerade arbetsmarknaden.³
23. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av en lagstiftning som begränsar arbetsgivarnas möjligheter att använda sig av anställningsformen tidsbegränsad anställning.²
24. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa en tredelad föräldraförsäkring.⁴
25. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa avidentifierade anställningsansökningar.²
26. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om insatser för att främja kvinnors företagande, bl.a. genom starta-eget-bidrag och entreprenörskurser för unga kvinnor.⁵
27. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att kriterier och procedurer för statliga lån, krediter, bidrag och subventioner ska utvärderas ur ett jämställdhetsperspektiv.⁶

Fel! Okänt namn på

28. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa rätt till barnomsorg på obekväma arbetstider.³
29. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa en lag om kvotering av bolagsstyrelser som kräver att minst 40 % av vardera könet är representerat bland styrelseledamöterna i bolagsstyrelser.⁷
30. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med en plan för hur statens upphandling av och investeringar av trafik ska omfördelas för att styra mot ökad jämställdhet inom transportsektorn.⁸
31. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör utreda regelsystemet ur ett jämställdhetsperspektiv och föreslå vilka ändringar som behövs för att transportsystemet ska bli jämställt.⁸
32. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa en lag om jämställdhetsintegrering av samhällsservicen.²
33. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör ta till sig intentionerna i slutbetänkandet från Jämstöd och inrätta de stödfunktioner som behövs för att den offentliga sektorns verksamheter ska klara uppgiften med jämställd samhällsservice.²
34. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Högskoleverket bör ges i uppdrag att ta fram jämställdhetsindikatorer.³
35. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att genuskunskap respektive genuspedagogik bör ingå i examensordningarna för relevanta utbildningar.³
36. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att verka för en jämnare könsfördelning inom utbildningssektorn.³
37. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utreda problematiken med att pojkar över lag får sämre resultat i skolan än flickor.³
38. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att antimobbingsprojekt ska genomföras av en förståelse om genus och mångfald.³
39. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Högskoleverket bör få i uppdrag att kartlägga sexuella trakasserier på universitet och högskolor.³
40. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att upprätta en nationell handlingsplan för jämställd vård.¹
41. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att det finns ett stort behov av satsningar riktade till Sveriges Kommuner och Landsting för att fortsätta ett medvetet och konkret arbete för att jämställa tjejers och killars deltagande i fritids- och kulturlivet.⁹

Fel! Okänt namn på

42. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa förbud mot könsdiskriminerande reklam.⁷
43. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen skyndsamt bör utreda vilka åtgärder som krävs för att åstadkomma mer jämställda ekonomiska förhållanden bland pensionärer.⁴

¹ Yrkandena 8–11 och 40 hänvisade till SoU.

² Yrkandena 13, 15–20, 23, 25, 32 och 33 hänvisade till AU.

³ Yrkandena 14, 21, 22, 28 och 34–39 hänvisade till UbU.

⁴ Yrkandena 24 och 43 hänvisade till SfU.

⁵ Yrkande 26 hänvisat till NU.

⁶ Yrkande 27 hänvisat till FiU.

⁷ Yrkandena 29 och 42 hänvisade till CU.

Fel! Okänt namn på

⁸ Yrkandena 30 och 31 hänvisade till TU.

⁹ Yrkande 41 hänvisat till KrU.

Fel! Okänt namn på

3 Inledning

Bristen på jämställdhet är ett av vår tids stora samhällsproblem. Trots att representationen av kvinnor på politiska maktpositioner är bland de bästa i världen, genomsyras samhället av maktstrukturer som bland annat försämrar kvinnors rätt till sjukvård, arbete, lika lön samt kränker kvinnors rätt till sin kropp och integritet. Den stereotypa bilden av hur en man och en kvinna ska bete sig är begränsande. Det faktum att de flesta interner på våra fängelser är män belyser bland annat problematiken med våld som en del av den föreställningen om mansnormen. För att bryta kvinnors underordning måste vi också arbeta med att förändra bilden av hur män förväntas vara i vårt samhälle.

Miljöpartiet de gröna presenterar i den här motionen en åtgärdsplan mot de största problemen som motverkar jämställdhet. Vi har identifierat strukturella brister i samhället som kräver ett samlat grepp för att komma till rätta med.

FN, EU och Europarådet arbetar efter en könsmaktsförståelse som antogs 1993 i deklARATIONEN mot eliminerande av våld mot kvinnor, denna har utgångspunkten att ”våld mot kvinnor är en avgörande social mekanism, genom vilken kvinnor tvingas in i en underordnad ställning gentemot män”. Detta har anammats på flera politiska nivåer i Sverige och Miljöpartiet anser att denna utgångspunkt ska präglade det fortsatta arbetet för jämställdhet i Sverige.

Miljöpartiet har visat att miljöfrågor måste integreras i en helhetssyn på alla samhällsområden. På samma sätt är det nödvändigt att jämställdhet integreras i alla områden. Det handlar inte bara om löner eller mäns våld, vi ser bevis på mäns strukturella överordning överallt i samhället, från trafikpolitiken till idrottsfrågor.

Könsmaktsförståelsen är ett verktyg för att analysera den könsmaktsordning som upprätthåller ett förhållande som snedfördelar makt och inflytande i samhället på grund av kön. Samtidigt är feminismen ett verktyg för handling, en hjälp i arbetet för att frigöra oss från föreställningar om kön där målet är ett jämställt samhälle. Kön och könsroller är sociala konstruktioner. Vi anser att de är begränsande för individen, såväl man som kvinna. Föreställningar om kön förhindrar människors utveckling genom att de sätter gränser för hur en man eller en kvinna kan bete sig inom ramen för vad som är socialt accepterat.

Det är oacceptabelt att samhällsstrukturen genomsyras av en strukturell diskriminering av kvinnor. Miljöpartiet kräver att en förändring omedelbart sker för att kvinnor och män ska leva jämställt.

4 Mäns våld mot kvinnor – ett samhällsproblem som kräver en könsmaktsförståelse

Mäns våld mot kvinnor är ett allvarligt samhällsproblem. Enligt Brottsförebyggande rådet (Brå) har den anmälda misshandeln mot kvinnor ökat med 34

procent de senaste tio åren, till 28 315 anmälningar, och för grov kvinnofridskränkning 2 733 polisanmälda fall år 2008. Dessutom är i 72 procent av fallen gärningsmannen en person som kvinnan är bekant med. År 2007 anmäldes 5 446 våldtäkter i jämförelse med 1996 då 1 608 våldtäkter anmäldes. Denna markanta ökning beror enligt Brå delvis på att anmälningsbenägenheten bland kvinnor har ökat, men också att övergreppen ökar. Den senaste statistiken visar att fyra av fem polisanmälningar om våldtäkt inte leder till åtal och av dessa leder enbart någon procent till fällande dom. Enligt processrättsprofessor Christian Diesen vid Stockholms universitet beräknas de anmälda våldtäkterna enbart utgöra tio procent av det reella antalet våldtäkter som årligen utförs. Den allvarligaste problematiken ligger i kvinnans rättslösa ställning i samhället.

Arbetet mot mäns våld mot kvinnor och barn måste utgå från en könsmaktsförståelse. Denna förståelse, som presenterades i utredningen Slag i luften (SOU 2004:121), ställer frågor om våldets avsikter, och ser sambandet mellan fysisk och sexuell våldsutövning och andra former av kontrollerande beteenden som våldsutövning och könsrelaterade kränkningar.

Det gäller för myndigheter att inte bara söka individuella avvikelserförklaringar till varför vissa män slår på grund av t.ex. sociala eller kulturella avvikelser. Mäns våld mot kvinnor måste förstås och ses som ett samhällsproblem som berör oss alla.

I det följande kommer en rad förslag att presenteras med avsikt att förhindra och beivra mäns våld mot kvinnor, även hur vi ska hantera den situation där våldet redan har inträffat. Mäns våld mot kvinnor kommer att vara det begrepp som används för att innefatta all typ av våld och sexuella övergrepp mot kvinnor.

4.1 Myndighetssamverkan spelar en central roll

I handlingsplanen för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld samt våld i samkönade relationer (skrivelse 2007/08:39) avsatte förra regeringen i samarbete med Miljöpartiet och Vänsterpartiet medel för att utveckla lokal samverkan för kvinnofrid. Vi är måna om att en utvärdering av denna satsning sker för att goda initiativ för samverkan mellan myndigheter lokalt kan påbörjas snarast.

Ett bra exempel på myndighetssamverkan är den som Malmö stad bedriver inom sitt Kvinnofridsprogram. Där inhyses i ett och samma hus verksamhet för polis, åklagare, sjukvården, kriscentrum för kvinnor och barn, kriscentrum för män, bland annat. Detta exempel bör tillämpas i övriga delar av Sverige, men även med ökade inslag av förebyggande verksamhet mot mäns våld.

Kvinnofridspropositionen från år 1998 fastslog att centrala myndigheter som Riksåklagaren, Rikspolisstyrelsen, Brottsförebyggande rådet, Socialstyrelsen osv. måste samverka för att motverka mäns våld mot kvinnor på alla nivåer i samhället.

I utredningen Slag i luften (SOU 2004:121) görs en genomgång av hur kvinnofridsuppdragen verkställts och konstateras att myndigheterna i mångt

Fel! Okänt namn på

och mycket inte verkställt propositionens avsikt. I kvinnofridsupdraget om samverkan poängterade regeringen att ambitionen var att olika samverkansformer vidmakthålls; utredningen konstaterar dock bland annat att många samverkanssatsningar har haft karaktären av projekt.

Vidare ser utredningen att många av de myndigheter som fått uppdraget att samverka med berörda frivilligorganisationer på central nivå inte fullföljt detta.

Slag i luften konstaterar att de samverkande myndigheterna som granskats dessutom sällan har en preventiv inriktning. Insatser som görs sätts i stället in efter det att mannen redan utövat våld mot kvinnan eller barnen.

Miljöpartiet anser att myndighetssamverkan är en oerhört central del av arbetet mot mäns våld mot kvinnor och barn. Vi behöver ett samhälle som tar ansvar för det samhällsproblem som mäns våld mot kvinnor utgör.

4.2 Utbildningar inom polisväsendet

För att stärka rättssäkerheten och förebygga kvinnors känsla av utsatthet när de väljer att polisanmäla ett våldsbrott eller sexualbrott begånget av en man krävs det att polisen vidareutvecklar de utbildningar och insatser som gjorts för att öka kunskapen och kompetensen om mäns våld mot kvinnor.

Rikspolischefen aviserade i september att polisen kraftsamlar för att bekämpa mäns våld mot kvinnor. Ett antal mycket viktiga insatser kommer att göras, bland annat satsas på ökad kompetens på varje polismyndighet i frågor om våld i nära relationer. Regeringens avsikt att genomföra ett intensifierat arbete inom polisen avseende mäns våld mot kvinnor välkomnar Miljöpartiet.

Miljöpartiet vill dock se ökade satsningar på utbildningar och kompetensutveckling för polisväsendet från en könsmaktsförståelse som garanterar att varje polismyndighet samverkar med övriga berörda myndigheter samt besitter specialkompetens i frågor om mäns våld mot kvinnor och barn.

4.3 Utbildningar inom åklagarväsendet

Antal ärenden som rör våld mot kvinnor har ökat under de senaste åren. Förra året anmäldes 28 315 fall av våld mot kvinnor vilket är en ökning med cirka 1 400 fall från år 2007 (och en ökning på 34 procent under en tioårsperiod). Enligt åklagarväsendets statistik ökade lagföringen under år 2008, då 570 fler brottsmisstankar lagfördes och uppgick till 30 procent. Men enligt forskning från Christian Diesen och Eva F. Diesen (Övergripp mot kvinnor och barn – den rättsliga hanteringen, Norstedts Juridik, 2009) har åtalsfrekvensen minskat bland åklagarkammare i Stockholm allt eftersom ärendantalet ökat: 24,3 procent 2004 till 21,4 procent 2006. Åklagarväsendets årsredovisning för 2008 visar ingen specifik statistik för hur lagföringsstatistiken ändrats för åklagarkammarna i Stockholm, såsom myndigheten har visat i tidigare årsredovisningar.

Alltsedan kvinnofridsuppdragen har det varit åklagarmyndigheternas ansvar att ta fram åtgärdsprogram och policydokument för åklagarnas insatser för bekämpning av mäns våld mot kvinnor. Det är uppenbart att det krävs ytterligare satsningar på åklagarmyndighetens kompetens inom området mäns våld mot kvinnor och barn för att förbättra lagföringsgraden. Satsningar på utbildningar för åklagare om mäns våld mot kvinnor behöver ökas och genomföras med kontinuitet. Frågan om mäns våld mot kvinnor och barn är ett samhällsproblem som våra åklagare kontinuerligt behöver uppdateras inom.

Med anledning av det anförda vill Miljöpartiet ytterligare göra satsningar på fortbildning av personal inom åklagarmyndigheten i frågor om mäns våld mot kvinnor med en könsmaktsförståelse.

4.4 Utbildningar för domare och nämndemän

Domare och nämndemän tillhör en av de viktigaste parterna i rättskedjan som säkrar en rättssäker rättsprocess för kvinnor och barn utsatta för våld. Domskäl som resonerar om kvinnans promiskuösa leverne, klädstil, osv. påtalar den fortgående trenden där domstolsväsendet inte tillämpar sexualbrottslagstiftning och kvinnofridsparagrafen utifrån lagstiftarens avsikt.

Domstolsverket har organiserat utbildningar om mäns våld mot kvinnor för domare och nämndemän separat, med hänvisning till kravet på opartiskhet som ställs på domare. På de av Domstolsverket anordnade fortbildningsdagarna deltog 120 av 695 av ordinarie domare i landet. I den återkommande obligatoriska utbildningen för samtliga ordinarie domare behandlas våld mot kvinnor under en föreläsning.

Det är oroväckande att så få domare deltagit i de arrangerade utbildningsdagarna, och frågan är om inte det redan är domare som är intresserade av frågan om våld mot kvinnor som väljer att delta, och därmed undgår utbildning i detta samhällsproblem de domare som kan behöva kunskapen bäst. Fortbildningssatsningarna för domare och nämndemän bör bli genomgående obligatoriska för att nå samtliga verksamma inom domstolsväsendet.

Miljöpartiet vill att dessa utbildningssatsningar inom Domstolsverket fortsätter, förbättras och utvidgas.

4.5 Behandlingsprogram för män som begått vålds- och sexualbrott mot kvinnor

Inom kriminalvården bedrivs idag två behandlingsprogram för män som har begått vålds- och sexualbrott mot kvinnor. IDAP (Intergrated Domestic Abuse Programme) är ett behandlingsprogram för män som misshandlar den kvinna de lever eller har levt i en nära relation med. Programmet går ut på att bygga in ett hot- och riskbedömningsinstrument, där syftet är att garantera säkerheten för kvinnor männen har eller haft en relation med. Sexualbrottsprogrammet heter Relation och Samlevnad (ROS).

Fel! Okänt namn på

Kriminalvården har annonserat ytterligare satsningar på ROS- och IDAP-programmet, 20 miljoner kronor satsas på det förstnämnda programmet respektive 3,3 miljoner kronor för att utbilda och utveckla det sistnämnda.

Miljöpartiet ser mycket positivt på att Kriminalvården bedömer frågan om mäns vålds- och sexualbrott mot kvinnor som ett prioriterat område. Vi delar dock utredningen Slag i luftens uppfattning att instrumenten för hot- och riskbedömning ska skapas utifrån en könsmaktsförståelse och att bedömningen av riskfaktorer hos män inte endast bör utgå från den befintliga officiella statistiken över män som är dömda för våldsbrott, eftersom alla våldsutövande män inte omfattas av denna statistik. Risken är annars att det skapas felaktiga bedömningar som grundas i att mäns våld enbart grundas i en svår uppväxt, alkoholproblem, psykiska störningar, kulturella skillnader osv., och därmed förloras helhetsperspektivet som könsmaktsförståelsen ger, nämligen vem som utövar våldet mot kvinnor, att våldet är en fråga om kön.

Vidare bör den hot- och riskbedömning som genomförs även omfatta andra kvinnor och barn som ingår i det sociala nätverket utanför den egna familjen.

Dessa behandlingar inom kriminalvården bör vara obligatoriska för män som dömts för vålds- eller sexualbrott.

4.6 Professionella kriscentrum för män

Det behövs idag fler kriscentrum för män som söker sig ur ett emotionellt destruktivt och aggressivt beteende. Dessa män som söker hjälp bör ges ökat stöd. Det finns organisationer av olika slag som jobbar för detta, riksorganisationen Sveriges professionella kriscentra för män som bildades 1997. Den samlar kriscentra som har professionella behandlare/rådgivare anställda. Dessa kriscentra kan ha olika huvudmän. De har till sin huvudsakliga uppgift att arbeta med män i olika krissituationer samt med mäns problem kring aggressivitet och våld. Från och med 2006 finns två nationella samordnare anställda i Sverige av riksorganisationen, en i Malmö och en i Stenungsund.

Miljöpartiet vill se ökade satsningar på professionella kriscentrum för män som söker sig ur ett våldsamt beteende.

4.7 Insatser för kvinnor inom kriminalvården

Kriminalvården har sex specifika fängelser för kvinnor. Cirka 280 kvinnor är intagna, vilket är 5–6 procent av det totala antalet fängelsedömda personer. De vanligaste brotten kvinnor begår är stöld och narkotikabrott. Enligt Kriminalvårdens statistik har cirka 70 procent av dessa kvinnor problem med narkotikamissbruk. Jämfört med män har kvinnor i högre grad allvarigare psykiatrisk problematik kopplad till sitt missbruk. Idag vet vi inte hur stor andel av de kvinnor som befinner sig i Kriminalvårdens regi som har blivit utsatta för sexuella övergrepp och mäns våld.

Norges motsvarighet Kriminalomsorgen har gjort en undersökning om hur många kvinnor som utsatts för denna typ av övergrepp och våld tidigare i livet och funnit att detta gäller minst 65 procent av kvinnorna. Norge har därför påbörjat ett försöksprojekt med att låta kvinnojourer hålla stödsamtal med kvinnor på anstalter, de ger även intagna kvinnor alternativet att hålla dessa stödsamtal med frivilliga och anställda i kvinnojourernas lokaler. Norges Krisesentersekretariat har uppgett att försöket är mycket lyckat eftersom de når fram till kvinnor som upplever sig bortglömda av samhället och att framstegen i samtalen har gett dem hopp inför en framtid fri från kriminalitet.

Miljöpartiet menar att regeringen omedelbart bör tillsätta en utredning om kvinnor i kriminalvården för att utröna hur många kvinnor som kan ha utsatts för sexuella övergrepp och mäns våld. Med denna kunskap kan vi överblicka behovet av liknande insatser, som Norge genomför, på svenska anstalter. Miljöpartiet vill därefter att initiativ tas med försöksverksamhet där kvinnojourer kan hålla stödsamtal med kvinnor på anstalter. Detta försök bör efter ett år utvärderas och därefter implementeras i kriminalvårdens verksamhet vid lyckat resultat.

4.8 Medel till kvinnojourer

Kvinnojourerna spelar en central roll i arbetet mot mäns våld mot kvinnor. På frivillig basis utför de ett arbete för att stödja kvinnor genom sin utsatthet. Socialstyrelsens utredningar visar att trots att kommunernas socialtjänster har det yttersta ansvaret för våldsutsatta kvinnor och barn lämnas det ofta över på kvinnojourer. Denna hantering går emot lagens intentioner, och inte nog med detta får det som konsekvens att många kvinnor inte får någon hjälp över huvud taget, eftersom kvinnojourernas resurser är begränsade.

År 2006 ändrades formen för kvinnojourer att få ta del av statens utvecklingsmedel för just dem. Istället för att söka direkt hos länsstyrelsen ska nu kommunen själv söka, och om de vill, i samarbete med den lokala kvinnojouren. Detta har problematiserat situationen för ett flertal kvinnojourer att få del av dessa statliga utvecklingsmedel. I det följande beskrivs situationen för fördelningen av dessa statliga medel, samt åtgärder för att dessa effektivt ska kunna komma kvinnojourerna tillgodo.

Enligt Socialstyrelsen kostar mäns våld mot kvinnor samhället 3-4 miljarder kronor per år. I detta har man då inte räknat med våldets långsiktiga effekter för den enskilda kvinnan och hennes barn. Enligt Socialstyrelsen skulle dessa kostnader vara mycket omfattande och uppgå till 30 miljarder kronor per år.¹

Regeringen har avsatt 109 miljoner kronor hittills varje budgetår i syfte att förstärka och utveckla kvinnojoursverksamheter i landet. Miljöpartiet avsatte ytterligare 100 miljoner kronor i sitt förslag till höstbudget inför 2010.

¹ Se Kostnader för våld mot kvinnor – en samhällsekonomisk analys, Socialstyrelsen, 2006, s. 70.

Fel! Okänt namn på

Enligt vissa kvinnojourer som Miljöpartiet har varit i kontakt med finns en förtvivlan över bristen på intresse bland lokala politiker att prioritera frågan om mäns våld mot kvinnor och barn. Kvinnojourerna vill att deras kunskap om våldet mot kvinnor och barn ska ses som en tillgång för kommunerna. Däremot uttrycker flera kvinnojourer en ”projektrötthet” då mycket av deras tid går åt till att säkra ekonomiska resurser till befintlig verksamhet.

Denna bild bekräftas av Roks utvärdering av statliga medel till deras medlemsjourer.² Kommentarer från kvinnojourerna löd bland annat i denna utvärdering: ”Vi funderar över varför så mycket pengar försvunnit på vägen, ursprungligen tal om 100 miljoner! Hur mycket har gått till administration? Vi funderar över effektiviteten i att ideella jourer ägnar tid och kraft åt projektansökningar.”

Denna bild bekräftas i rapporten Statliga medel till kvinnojoursverksamheter 2006 från Socialstyrelsen. I rapporten beskrivs en situation där

- ? kvinnojourer inte har tid och resurser att ta fram projektansökningar, det är den ordinarie verksamheten som slukar resurser,
- ? en påtaglig ”projektrötthet” existerar, där kvinnojourer inte är intresserade av att binda upp resurser till att skriva projektansökningar och driva projekt som går utanför den ordinarie verksamheten,
- ? kommunerna inte ”har prioriterat” kvinnojoursverksamheter och därför finns inget stöd till våldsutsatta kvinnor i ett flertal kommuner – en situation som påtalats i Amnestys rapport ”Har ej prioriterat frågan” om svenska kommuners arbete för att bekämpa mäns våld mot kvinnor från år 2005.

Det är uppenbart att det på rikspolitisk nivå är fördelaktigt för politiker att diskutera mäns våld mot kvinnor. På detta plan är det en politiskt korrekt fråga. Däremot händer det någonting ju närmare våldet man kommer. Miljöjourerna som anslogs av regeringen och som tilldelats Socialstyrelsen och länsstyrelserna når inte fram till kvinnojourernas verksamheter. Det finns flera orsaker, de största problemen har nämnts här ovanför. Miljöpartiets förslag består i att ytterligare institutionalisera arbetet mot mäns våld mot kvinnor. Följande förslag syftar till att trygga det viktiga arbetet kvinnojourer genomför för våldsutsatta kvinnor och barn.

- ? Det statliga bidraget till lokala kvinnojourer ska ges i förhållande till invånarantal i den kommun där kvinnojouren finns, för det fall kvinnojourens verksamhet täcker ett område som sträcker sig utanför kommunen ska detta beaktas.
- ? Formerna för att söka dessa statliga bidrag bör automatiseras så långt som möjligt för att kvinnojourerna ska kunna lägga energi på långsiktigt arbete, t.ex. genom att jourerna tilldelas medel vart tredje år.

² Se Samverkan på (o)jämliga villkor? Utvärdering av processen vid fördelning av medel till Roks medlemsjourer 2006, Gun Hedlund.

- ? Ansvaret för fördelning av medel till lokala kvinnojourer bör ligga på Brottsoffermyndigheten, eftersom denna myndighet har en kompetens på området mäns våld mot kvinnor.
- ? Lokala kvinnojourer bör själva kunna söka statliga medel för sin verksamhet från Brottsoffermyndigheten.

4.9 Skärpning av 5 kap. 11 § socialtjänstlagens

År 2007 skärptes socialtjänstlagens skrivning från att kommunerna bör ge stöd till våldsutsatta kvinnor till att socialtjänsten ”ska särskilt beakta” kvinnors behov. Regeringens förslag som är lag är en kompromiss från utredningens förslag där det tydligt framgår att kommunerna ”ska” stödja våldsutsatta kvinnor. Miljöpartiet anser att den nya formuleringen i socialtjänstlagen fortfarande är för vag och att lagen i detta hänseende bör skärpas till ett absolut ansvar för kommunerna i fråga om kvinnor som är utsatta för våld. Kommunerna ska stödja kvinnor utsatta för mäns våld genom bland annat resurser till kvinno- och tjejjourer.

I utredningen Slag i luften (SOU 2004:121) konstaterades att det till synes är svårt att skapa en kontinuitet i det samverkande arbetet mellan myndigheter samt i samarbete med kvinnojourerna i fråga mot mäns våld mot kvinnor. Ett antal så kallade rättskedjeprojekt har startat, där polis, åklagare, advokater, domstol, kriminalvård och ibland även socialtjänst, hälso- och sjukvård samt kvinnojourer enats om arbetsmetoder för handläggningen av våld mot kvinnor. Denna typ av samverkan är central i arbetet för att stötta kvinnor och barn som är våldsutsatta. Miljöpartiet ser det som ett oundgängligt arbetssätt för att motverka våldet mot barn och kvinnor.

4.10 Våld i samkönade relationer

Våld förekommer även i samkönade relationer. Idag finns det en dålig beredskap och kunskap om hur kommunerna bäst kan stödja dessa brottsoffer. För lesbisk kvinna som har blivit misshandlad i en relation finns det idag få skyddade boenden eller kvinnojourer som tar emot individen. Om det är en homosexuell man som har blivit misshandlad av sin man finns det inga skyddade boenden. Detta måste förändras genom utökad lagstiftad skyldighet för kommuner att stödja alla brottsoffer, oavsett könsidentitet och sexuell läggning. Socialstyrelsen bör även få ett särskilt uppdrag att ge kommunerna råd och anvisningar när det gäller våld i samkönade relationer.

Miljöpartiet vill se en ökad samordning och resurssatsning för de som utsätts för våld i samkönade relationer.

Fel! Okänt namn

4.11 Våld i hederns namn

Mäns våld mot kvinnor som sker i hederns namn är ett allvarligt problem som kräver specifika insatser från samhället. Miljöpartiet arbetar utifrån förståelsen att allt våld mot kvinnor är en fråga om makt, även våld som utövas i hederns namn. För att kunna bedriva ett arbete mot våld i hederns namn krävs det dock att ansatsen sker utifrån ett icke-stigmatiserande perspektiv i fråga om etniska grupper och även inte motverkar syftet att förhindra och beivra mäns våld mot kvinnor och barn.

I regeringens arbete framgår att våld kan kategoriseras i fråga om våld i hederns namn till att tillhöra familjer som är särskilt patriarkala, alltså icke-jämställda och därmed icke-svenska. Denna utgångspunkt riskerar att stigmatisera etniska grupper och skada det helhetsgrepp som jämställdhetsarbetet måste utgå från.

Arbetet mot våld som sker i hederns namn måste åtföljas med skärpt kunskap hos myndigheter om maktförhållanden i fråga om etnicitet, kultur och kön. Det krävs särskilda insatser till myndigheter för att de ska kunna ge adekvat stöd till kvinnor med utländsk härkomst som söker stöd för utsatthet för våld. Det krävs även ökat stöd för förebyggande insatser, skyddade boenden, tolkar och informationsinsatser för myndigheter och ansvariga. I detta arbete är det viktigt att personer av utländsk härkomst, som har kunskap i ämnet, får ledande positioner i arbetet.

Samhället måste se att våld är våld oavsett vilken etikett vi ger det, våldets syfte är alltid att begränsa och förtrycka kvinnan.

Miljöpartiet vill med anledning av det anförda även öka satsningarna på de behov av stöd som kvinnor med utländsk härkomst har i Sverige.

4.12 Barn som bevittnat våld ska ses som brottsoffer

Idag har ett barn som bevittnar våld i hemmet mot en nära anhörig rätt till skadestånd från staten. Dessutom ska socialtjänsten behandla dem såsom om de vore utsatta för brott. De har däremot inte rätt till skadestånd av den som utsatt dem för att bevittna våld genom att misshandla deras trygghet. Miljöpartiet vill att barn ska få ställning som målsägande, få ett eget juridiskt biträde i rättsprocessen samt att de ska få skadestånd av den som slagit en anhörig till dem och att barn ska ha rätt till full insyn och medverkan i processen. Ett slag mot en nära anhörig är även ett slag mot barnet.

5 Män och maskulinitet

Miljöpartiet anser att det är hög tid att politiken problematiserar frågor också om maskuliniteter och mäns och pojkars situationer utifrån ett helhetsperspektiv. Att män och manlighet är norm, och att manlighet är sammankopplat med makt, medför inte per automatik att den normativa manlighet som råder

är gynnsam för män i gemen. Gruppen mäns överrepresentation i maktpositioner, i vissa yrken, i våld (inklusive suicid), missbruk, olyckor, hemlöshet, kriminalitet etc. är alla aspekter av maskulinitet som måste ifrågasättas och bättre analyseras. Då uppstår nya möjligheter till åtgärder för förändring av strukturella aspekter om kön, vilket så klart påverkar också kvinnor.

Frågor måste ställas om de strukturella hinder som skapar svårigheter för många män att utöva ett aktivt och närvarande föräldraskap, att i tid söka vård för ohälsa med mera. Frågor måste ställas om prostitution bland unga män (som säljer sex till företrädesvis män), homofobi och hatbrott utövat av män, pojkers sämre skolbetyg etc.

Med en utvecklad och mer förankrad förståelse av maskuliniteter i politiken kan samhällets våldsförebyggande arbete mot mäns våld mot kvinnor, men också mäns våld mot män, vidareutvecklas och göras mer effektivt. Redan idag finns indikationer i studier från bland annat Världshälsoorganisationen att så är fallet.

Miljöpartiet menar att inget av det som sagts ovan står i konflikt med en feministisk grundsyn eller feministisk ingång i frågorna. Tvärtom är frågor om maskuliniteter en viktig del av en verklighetsförankrad och radikal jämställdhetspolitik. Kunskapsperspektiv om hur makt- och samhällsstrukturer bidrar till att forma manlighet är ett kompletterande verktyg för att påskynda utvecklingen mot ett jämställt samhälle. Det är inte att tappa fokus på kvinnors rättigheter, snarare tvärtom.

Initialt vill Miljöpartiet att regeringen tillsätter en statlig utredning om män, maskuliniteter och jämställdhet. Utredningen ska sammanställa fakta och ta fram utvecklingsvägar för hur politiken kan nyttjas som ett verktyg för att skapa förändring av maskuliniteter och bättre förebygga mäns våld. Utredningen ska i sitt arbete integrera perspektiv på ålder, sexuell identitet, klass, etnicitet och funktionshinder.

Vi vill att skolan är integrerad med kunskap om genus från dagis till högskolan/universitetet. Här är det viktigt att förtydliga att genus måste innefatta sociala aspekter av både femininiteter och maskuliniteter. Förståelsen om genus, jämställdhet och mångfald ska vara en del av grundskolans utbildning och gymnasiet.

Miljöpartiet vill att regeringen ger mer ekonomiska resurser till organisationer som utifrån en feministisk grundsyn verkar för förändring av maskuliniteter.

Och som vi redan har nämnt stödjer vi att fler professionella kriscentrum och mansmottagningar för män med feministisk grundsyn startas för att stödja män ur ett våldsamt och aggressivt beteende.

6 Arbetsmarknad och arbetsliv

Egen lön och möjligheter till egen försörjning handlar i grunden om möjlighet till självständighet och frihet. En lägre värdering av kvinnors arbete och yr-

Fel! Okänt namn på

kesval gör att kvinnor begränsas i löneutveckling, karriärmöjligheter och får lägre pension.

Kvinnors lägre lön och långsammare löneutveckling i kombination med huvudansvar för hem och familj är påtagliga faktorer i det icke jämställda samhället. Således är åtgärder för jämställda löner helt avgörande för att åstadkomma ett jämställt samhälle. Lönediskrimineringen är oacceptabel och ansvaret för hem och anhöriga bör delas jämställt.

Enligt SCB är kvinnors löner, sett till hela arbetsmarknaden, 84 procent av männens löner. Hälften av denna löneskillnad kan förklaras av att kvinnor och män har olika utbildning, befattningsgrad, arbetstid och finns inom olika sektorer. Olikheter består exempelvis av att män i högre grad finns i branscher med högre löneläge än kvinnodominerade branscher. Män finns på högre positioner än kvinnor och har därmed högre löner. Men om dessa skillnader räknas bort genom så kallad standardvägning av statistiken återstår fortfarande en löneskillnad mellan kvinnor och män på sju procentenheter som inte kan förklaras på annat sätt än att traditionellt kvinnliga arbeten värderas lägre och att lönesättande chefer bär på ojämsställda värderingar.

Det politiska systemet, riksdagen och landets kommun- och landstingsfullmäktigen har ett direkt arbetsgivaransvar för de anställda och arbetsvillkoren i den offentliga sektorn. Löneskillnaden i kommunerna är cirka en procent och i landstinget och staten handlar det om cirka sex procent.

Miljöpartiet verkar för att jämställda löner i offentlig sektor ska åstadkommas. Att vi känner ett särskilt ansvar för den offentliga sektorn är naturligt då denna sektor är politiskt styrd. För även om de politiska församlingarna inte är direkt avtalslutande parter måste det ändå finnas ett arbetsgivaransvar för de människor som arbetar och verkar i vår sektor. Det kommer att krävas medel ur statens, kommunernas och landstingens budgetar för att klara uppdraget att säkerställa jämställda löner. Vi i Miljöpartiet tar vårt ansvar och har i våra budgetmotioner anslagit medel för att påbörja vägen mot jämställda löner.

Samtidigt krävs det ett ansvar ute i den offentliga sektorns verksamheter. För lika viktigt som det är att skapa ekonomiska resurser är det att göra upp med attityder som innebär att män nästan alltid värdesätts mer än kvinnor. Varje lönesättande chef måste vidta konkreta åtgärder för att en gång för alla avskaffa könsrelaterad lönediskriminering.

Lönediskrimineringens avskaffande kommer dock aldrig att bli verklighet med ett ensidigt arbetsgivaransvar. Utan fackens aktiva medverkan är det omöjligt att få till stånd jämställda löner. Tyvärr har fackens engagemang för att åstadkomma en verklig förändring generellt sett varit svag under lång tid, undantag finns dock. För den fackliga rörelsen innebär detta påfrestningar. Gamla mönster och traditioner måste rensas bort för att prioritera kvinnor framför män.

Såväl inom offentlig som privat sektor måste arbetsgivare ta sitt ansvar för jämställda löner. Miljöpartiet anser att regeringen ska ta ett initiativ till ett handslag med de fackliga organisationerna och arbetsgivarorganisationerna med målet att få bort könsrelaterade löneskillnader.

6.1 Lönekartläggningar – ett effektivt medel för jämställda löner

Offentlig och privat sektor måste upprätta lönekartläggningar för att påvisa, åtgärda och förhindra osakliga löneskillnader mellan män och kvinnor. Detta tillsammans med planer för jämställda löner och jämställdhetsarbete är några av våra viktigaste verktyg i Sverige för att åtgärda ojämställda löner.

Den borgerliga regeringen ändrade ordningen för detta arbete genom att införa starka försämringar av lagens krav på upprättande av lönekartläggningar, planer för jämställda löner samt jämställdhetsarbete. Diskrimineringslagen (som bland annat ersätter jämställdhetslagen), trädde i kraft i januari 2009 och förändrar förutsättningarna för arbetsgivarna att utföra lönekartläggningar. Den borgerliga regeringen ändrar regeln (diskrimineringslagen 3 kap. § 10) om lönekartläggning från att tidigare gälla alla arbetsgivares skyldighet att upprätta lönekartläggning varje år, till att enbart behöva genomföras vart tredje år.

Dessutom förändras kravet för upprättande av jämställdhetsplan (diskrimineringslagen 3 kap. § 13) samt handlingsplan för jämställda löner (diskrimineringslagen 3 kap. § 11) till att gälla enbart arbetsgivare med mer än 25 anställda där lönekartläggningen endast behöver genomföras vart tredje år. Innan förändringen skulle arbetsgivare med fler än tio anställda upprätta en jämställdhetsplan och handlingsplan för jämställda löner varje år. Denna försämring av jämställdhetslagens krav på jämställdhetsplan och handlingsplan för jämställda löner innebär att 20–25 procent av arbetstagarna inte omfattas av jämställdhetsinsatser.

Detta innebär att 21 000 färre företag som har 300 000–350 000 anställda behöver upprätta en handlingsplan för jämställda löner och jämställdhetsplan.

Miljöpartiet vill återgå till den tidigare jämställdhetslagens krav om att arbetsplatser måste upprätta lönekartläggningar varje år. Vi vill också att planer för jämställda löner och jämställdhetsarbete ska upprättas varje år på arbetsplatser med fler än tio arbetstagare.

6.2 Rätt till heltid och möjlighet till deltid

Ofrivilligt deltidsarbete är en kvinnofälla slår Gertrud Åström fast i utredningen *Makt att forma samhället och sitt eget liv* (SOU 2005:66). Det är också Miljöpartiets uppfattning. Det är orimligt att den ”samhälleliga” normen för anställningsform utgår från kön. I många branscher är det fullständigt självklart att erbjuda heltidsanställning till män medan det är mycket vanligt att kvinnor är hänvisade till deltidsanställning.

Deltidsarbetet är utbrett. Cirka 1 miljon personer arbetar deltid och tre fjärdedelar av dessa är kvinnor. Deltidsarbetet, och därmed också heltidsarbetet, är således ojämställt fördelat. Dessutom sammanfaller kvinnornas höga andel av deltidsarbetet med hög andel tidsbegränsade anställningar. Det ger dubbel negativ effekt, otrygghet och låg inkomst.

Fel! Okänt namn på

Att Miljöpartiet står bakom kravet om allas rätt till heltid betyder inte att vi vill avveckla allt deltidarbete. Men vår grundinställning är att det i mycket högre grad än idag ska finnas en heltidsanställning i botten. Att det sedan finns många som av olika anledningar vill eller behöver arbeta deltid är en helt annan sak. Vår inställning kan således formuleras, ”rätt till heltid, med möjlighet till deltid”.

Deltidsarbete innebär förstås lägre lön. Men inte bara det då de flesta av ersättningarna inom socialförsäkringssystemet är inkomstrelaterade. Det gäller för sjukförsäkringen, föräldraförsäkringen och arbetslöshetsförsäkringen. På samma sätt är det med pensionsavsättningar. Deltidsarbetet och de lägre lönerna ger alltså negativa ekonomiska effekter livet ut.

Kvinnors deltidarbete innebär inte bara ojämsställda förhållanden på arbetsmarknaden. Det skapar också ojämsställdhet i hemmet och i förhållande till anhöriga. Det är kvinnor som i högre grad än män handtar om barnen och andra anhöriga. Likaså är det kvinnor som i huvudsak utför hushållssysslorna. Så blir det när män tillåts lägga mer tid på det betalda lönearbetet.

Enligt Miljöpartiets uppfattning är det hög tid att komma till rätta med problemet att olika normer, beroende av kön, gäller på svensk arbetsmarknad.

Miljöpartiet är tveksamt till att lagstiftningsinstrumentet är det mest effektiva verktyget för att åstadkomma fler heltidsanställningar. Arbetsmarknaden ser så olika ut och inom många mindre företag och verksamheter måste man också ha möjlighet att använda sig av deltidanställningar. Vi vill hellre se ett huvudavtal för hela arbetsmarknaden där parterna, arbetsgivarna och facken, ingår en överenskommelse där det fastställs att heltidsanställning är norm på den svenska arbetsmarknaden. I klartext betyder det att arbetsgivarna tar på sig ansvaret att göra allt som är möjligt för att erbjuda heltidsanställningar.

6.3 Förbättra anställningsvillkor för kvinnor

Regeringen har underlättat användandet av tidsbegränsade anställningar. Detta trots att regeringen är medveten om jämställdhetsproblematiken.

”Det är idag främst kvinnor som har tidsbegränsad anställning, vilket kan ses som ett hinder för såväl ekonomiskt oberoende som utveckling och karriär. Förslaget att förbättra möjligheterna att träffa avtal om tidsbegränsad anställning kan därmed uppfattas medföra risk för att kvinnors position på arbetsmarknaden försämras ytterligare”, skriver regeringen i proposition 2006/07:111 *Bättre möjligheter till tidsbegränsade anställningar.*

De tidsbegränsade anställningarna har ökat drastiskt på svensk arbetsmarknad. Det var mot den bakgrunden den förra mandatperiodens rödgröna riksdagsmajoritet beslutade att olika typer av tidsbegränsade anställningar förs samman till en gemensam fri visstidsanställning. Miljöpartiet ansåg, och anser fortfarande, att det var en bra ordning. Det var nödvändigt att rensa upp bland allt för många tidsbegränsade anställningsformer. Det gäller särskilt då det är främst kvinnor som tvingas acceptera dessa otrygga anställningsformer.

Sammantaget ökade de tidsbegränsade anställningarna med 236 000 mellan 1990 och 2007, från 380 000 till 616 000, enligt uppgifter från Arbetskraftundersökningen (AKU).

Den allra otryggaste formen för tidsbegränsad anställning, behovsanställning, har ökat mest. Behovsanställning innebär i princip att arbetsgivaren ringer och erbjuder arbete när behov uppstår. Det är inte ovanligt att sådana telefonsamtal kommer samma morgon under den dag då man vill att den anställde ska arbeta.

Bland unga LO-kvinnor, i åldern 16–24 år, har nästan hälften tidsbegränsade anställningar medan det handlar om en fjärdedel bland unga LO-män.

I en jämförelse mellan svenskfödda och utlandsfödda är förhållandet detsamma. Fast med den skillnaden att det för utlandsfödda är betydligt högre siffror för såväl kvinnor som män. Av detta kan vi dra slutsatsen att den genomsnittliga personen med tidsbegränsad anställningsform är en ung invandrarkvinna som arbetar i hotell- och restaurangbranschen.

Det var mot bland annat mot denna bakgrund, att de tidsbegränsade anställningarna ökar närmast okontrollerat bland unga kvinnor, som den förra rödgröna riksdagsmajoriteten bestämde sig för att använda lagstiftningsinstrumentet för att begränsa arbetsgivarnas överutnyttjande av tidsbegränsad anställning. Denna lagstiftning har nu rivets upp av den borgerliga alliansregeringen.

Miljöpartiet föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen sin mening att det behövs lagstiftning som begränsar arbetsgivarnas möjligheter att använda sig av anställningsformen tidsbegränsad anställning.

6.4 Avskaffa kvinnors obetalda arbete

Den borgerliga regeringen har infört stora skatteavdragsmöjligheter för hushållsnära tjänster. Ett motiv för detta är enligt dem själva att hjälpa kvinnor ut på arbetsmarknaden. Miljöpartiet förnekar inte att skattedumpningar för hushållsnära tjänster också kan ge en sådan effekt. Men det har inget med jämställdhet att göra. Det som händer är istället att städgöret blir lågavlönat lönearbete som fortfarande utförs av framför allt kvinnor som jobbar deltid.

Miljöpartiet är av flera skäl motståndare till skatteavdraget för hushållsnära tjänster. Det handlar om att man inte löser det strukturella problemet, att männen inte tar tillräckligt ansvar för hemmet och anhöriga. Dessutom gynnar skatteavdragets konstruktion ensidigt de högavlönade. Det krävs en inkomst på över 50 000 kronor i månaden för att det ska vara lönsamt att köpa tjänsten i jämförelse med att själv ta ledigt från jobbet för att utföra jobbet.

Miljöpartiets väg är en annan. Vi föreslår en utbyggd föräldraförsäkring. Den ska vara tredelad där en tredjedel disponeras av vardera föräldern och en tredjedel är överlåtbar mellan föräldrar eller annan nära vuxen. Det ger verkliga förutsättningar för männen att ta ett jämställt helhetsansvar för ett liv med både hem, anhöriga och arbete.

Det är självklart att många av de värderingar vi alla bär på har inslag av historiskt arv. Och av djupt förankrade värderingar byggs också normer. I Ger-

Fel! Okänt namn på

trud Åströms utredning, *Makt att forma samhället och sitt eget liv*, förs ett intressant resonemang om att normer "satt sig" djupt i vissa branscher. Där finns föreställningen om deltidsarbete som norm för kvinnors arbete trots att en majoritet av kvinnorna på arbetsmarknaden arbetar heltid.

6.5 Bryt den könssegregerade arbetsmarknaden

Den svenska arbetsmarknaden är starkt könssegregerad. Män väljer typiskt tekniska yrken och privat sektor och kvinnor väljer yrken inom vården och offentlig sektor. Detta bidrar starkt till att olika yrken värderas olika och typiska kvinnoyrken värderas lägre. Därför är det viktigt att vi kommer till rätta med denna könssegregerade arbetsmarknad.

Det är tydligt att kvinnodominerade branscher och sektorer har lägre lön än mansdominerade branscher. Det är ingen tillfällighet. Dit männen söker sig, där stiger också lönerna. På motsvarande sätt stagnerar ofta löneutvecklingen när andelen kvinnor i en yrkesgrupp ökar. Det finns ett starkt samband mellan utbildning och arbete. Grunden till det framtida arbetslivet läggs i utbildningssystemet. Skillnaderna mellan mäns och kvinnors utbildningsval på gymnasie- och högskolan är stora. För att komma till rätta med detta måste de traditionella könsmönstren vid utbildningsvalen brytas. Det är värt att notera att kvinnors utbildningsnivå är högre än mäns. 2007/2008 var cirka 66 procent av dem som utexaminerades från högskola eller universitet kvinnor. Trots det kommer inte kvinnor ikapp män lönemässigt. Detta har sin förklaring bland annat i att traditionella könsmonster gäller vid val av utbildning. Kvinnor är överrepresenterade inom pedagogiska utbildningar, och inom omsorgsutbildning, medan män är överrepresenterade inom teknik och tillverkning. Av detta kan vi dra slutsatsen att hela sektorer är felavlönade. Unga kvinnor söker sig i högre utsträckning till traditionellt mansdominerade branscher än vad unga män söker sig till traditionellt kvinnodominerade branscher. Det finns fler kvinnor i tillverkningsindustrin än det finns män inom vård och omsorg. Mot den bakgrunden bör det göras särskilda insatser redan i grundskolan för att få fler pojkar att intressera sig för vård och omsorg när det är dags att välja inriktning till gymnasiet.

Skolan har ett ansvar för att tillhandahålla pedagogik som stimulerar både flickor och pojkar att göra icke traditionella utbildningsval, skolan skulle alltså dra nytta av att jämställdhetsintegrera den metodik och pedagogik som används.

Studie- och yrkesvägledarna har här en oerhört viktig roll. Med deras stöd kan många ungdomar våga välja utanför de traditionella yrkesvalen. Det har också gjorts stora särskilda satsningar för att väcka flickors intresse för manligt dominerade branscher, exempelvis på teknikområdet.

Genom att satsa ytterligare på möjlighet till studier och kvalificerade yrkesutbildningar för enskilda i vuxen ålder att skola om sig, öppnas en möjlighet att bryta könsnormativa yrkesval senare i livet.

Miljöpartiet anser att det måste läggas minst lika mycket resurser på särskilda satsningar för att få pojkar intresserade av yrkesområden inom vård och omsorg.

Avidentifierade ansökningar bör införas för att frångå fördomsmässiga bedömningar av arbetssökande. Där försök har gjorts med avidentifierade ansökningar, bland annat i Göteborgs stad, har det visat sig att just kvinnor i högre grad såväl kallas till anställningsintervju och också anställs. Miljöpartiet ser därför positivt på att det utvecklas system med avidentifierade ansökningar vid anställningsförfaranden.

7 Främja kvinnors företagande

Det finns många insatser som kan göras för att fler kvinnor ska ta steget att starta eget. Miljöpartiet menar att målet för företagarpolitiken ska vara att kvinnors företagande inte ska vara ett eget spår, utan väl integrerat i det ordinarie arbetet. Det finns dock behov av särskilda insatser utöver det. Miljöpartiet vill införa ett starta-eget-bidrag som är riktat till fler än de som är arbetslösa. Bidraget ska i första hand ses som ett stöd för att öka antalet nya företag och inte som en arbetsmarknadsåtgärd. Det blir samtidigt ett sätt att stötta de grupper som är underrepresenterade när det kommer till egenföretagande. Miljöpartiet vill att kommuner och regioner ska ta initiativ till lokala projekt och samarbeten. Ytterligare en åtgärd för att få fler kvinnor att starta eget är att erbjuda entreprenörskurser för tjejer inom gymnasieskolans ram.

Statistiken visar tydligt att kvinnor som vill starta företag har svårare än män att få lån på finansmarknaden. Särskilda ansträngningar bör göras för att de offentliga företagsstöden ska bli tillgängliga för kvinnor. De myndigheter som arbetar med stöd till företagare måste utbilda sin personal i jämställdhets- och mångfaldsfrågor för att bli bättre på att ge stöd till företag som startas av underrepresenterade grupper. Miljöpartiet anser också att kommuner, näringsliv och statliga organisationer bör samarbeta på lokal nivå. Genom att inrätta en fond för att administrera ett system med mikrokrediter kan möjligheterna för enskilda personer att starta egen verksamhet med lokal anknytning öka.

8 Barnomsorg på kvällar och helger

Alltför länge har politiken utgått från att alla familjer är klassiska kärnfamiljer. Det finns därför en lång rad lagar och regler som måste moderniseras. Många ensamstående föräldrar behöver ökat stöd och förbättrad tillgänglighet till barnomsorg.

När förskolan stänger klockan 18 förväntas den förälder som arbetar kvällstid ha en partner hemma som kan ta hand om barnen. Så ser inte verkligheten ut för många. Det finns många ensamstående föräldrar och det kan vara så att båda föräldrarna har arbetspass på kvällen eller annan s.k. obe-

Fel! Okänt namn på

kväm arbetstid. Miljöpartiet vill därför att det införs en lagstadgad rättighet till barnomsorg på obekväma arbetstider.

9 Kvotering till bolagsstyrelser

Tvärtemot regeringens bedömning anser Miljöpartiet att tiden är kommen för tuffare åtgärder mot underrepresentationen av kvinnor i bolagsstyrelser. År 2006 kom regeringens senaste utredning i fråga om kvinnors representation i bolagsstyrelser (SOU 2006:11). Enligt utredningen fanns det 5,6 procent kvinnor i börsbolagsstyrelser år 2001, motsvarande siffra för 2005 var 17 procent. Utredaren konstaterade att den starkaste rekryteringen av kvinnor skedde under 2003 och därefter har den minskat återigen.

Enligt utredaren finns det heller inga juridiska hinder för att genomföra en kvotering av kvinnor till bolagsstyrelser.

År 2006 införde Norge en lag om kvotering till börsbolagens styrelser där kravet ställdes på 40 procent kvinnliga styrelseledamöter annars riskerar bolaget tvångsupplösning. Börsbolagen gavs en tidsfrist på två år att genomföra reformen. De flesta bolagen beräknas uppfylla kraven innan tidsfristen går ut. Lagen har gjort Norge till det världsledande landet i kvinnorepresentation.

Norges lag om kvotering i de börsnoterade bolagen har inneburit en klart bättre utveckling än i Sverige. Där har andelen kvinnor i styrelserna gått från 7 procent år 2003 till 40 procent idag. Det finns inga hinder för detta att ske även i Sverige.

I Sverige nåddes målet med minst 40 procent kvinnor i de statliga bolagen 1998. I börsbolagen är andelen kvinnor cirka 19 procent. Landstingen har i sina 45 bolag en kvinnorepresentation på 35 procent, medan den i de drygt 1 100 kommunala bolagen är bara 21 procent. I de politiska organen är kvinnorepresentationen bättre: 41 procent i kommunerna och 45 procent i landstingen.

Finland har sedan 1995 lag om könskvotering i kommunala organ och samarbetsorgan samt i lednings- eller förvaltningsorgan för bolag med kommunal majoritet.

Kvotering är ett instrument som används när alla andra medel är uttömda. Miljöpartiet har länge krävt kvotering till bolagsstyrelser, men hitintills har väldigt lite hänt. Miljöpartiet anser att så länge inte bolagsstyrelserna själva tar sitt ansvar måste lagstiftaren arbeta för jämställdhet. Sverige bör således införa en lag om kvotering som kräver att minst 40 procent av vardera könet ska vara representerat bland styrelseledamöterna i bolagsstyrelser.

10 Samhällsplanering

För att skapa jämställda levnadsförhållanden och ett mer jämställt samhälle krävs att samhällets fysiska planering och bebyggelse utformas efter både

kvinnors, mäns och funktionsnedsattas förutsättningar. Det ligger också helt i linje med jämställdhetsmålen i Gertrud Åströms offentliga utredning från 2005, Makt att forma samhället och sitt eget liv, och i de transportpolitiska målen som riksdagen antagit.

Traditionellt sett har dock samhället planerats efter mäns intressen och behov samt dem utan funktionsnedsättning. Det har bidragit till att befästa de traditionella könsrollerna och begränsat handlings- och livsutrymmet främst för kvinnor, men även för män.

Politiken och samhällsinstitutionerna har dock stora möjligheter att planera och utforma den fysiska miljön utifrån ett jämställdhetsperspektiv. Kommunerna har stor makt genom det så kallade planmonopolet. Kommunen ansvarar för planläggning av mark och vatten enligt plan- och bygglagen och länsstyrelsen har tillsyn över plan- och byggväsendet. Vid planläggning, både i översikts- och detaljplanering, betyder detta att kommunen lämnar sitt förslag på var exempelvis bostäder, serviceinrättningar och arbetsplatser ska lokaliseras. Länsstyrelsen ska sedan ge råd om, granska och pröva den kommunala planeringen med hänsyn till bland annat människors hälsa och säkerhet, riksintressen och miljö kvalitetsnormer. Länsstyrelserna ska också lämna rådgivande synpunkter till kommunen om jämställdhet.

Många undersökningar visar att kvinnor i högre grad än män vill ha en samhällsplanering som skapar närhet mellan bostaden, förskolan/skolan, arbetsplatsen och vardaglig service av olika slag. Det beror förstås på att det är kvinnor som oftast tar hand om de vardagliga bestyren som att göra matinköpen och se till att barnen lämnas och hämtas på förskolan. Dessutom använder kvinnor inte bil i lika hög grad som män och blir därmed mer beroende av närhet och fungerande kollektiva kommunikationer. För kvinnor är det också betydelsefullt att samordning av olika funktioner bidrar till ett levande samhälle där människor rör sig, vilken skapar känsla av trygghet.

Kvinnor använder miljön runt arbetsplatser betydligt mer än män. Således är det väsentligt var kollektivtrafikens hållplatser placeras, likaså att det finns tillgång till parker, gång- och cykelvägar. Då blir även helhetslösningar viktiga. Det räcker inte med att systemen av bilvägar hänger samman. Det gäller också för gång- och cykelvägar. Kvinnor går och cyklar betydligt mer än män.

Kommunernas arbete med översikts- och detaljplaner styrs i grunden av plan- och bygglagen (PBL). Därutöver använder man sig av remisser och utställningar som innebär att olika delar av samhället får möjlighet till insyn och visst inflytande. Remissarbetet skulle utan tvekan kunna förbättras med ett konsekvent jämställdhetsperspektiv. Fler verksamheter och organisationer som representerar kvinnors intressen borde efterhöras när planfrågor remissbehandlas. Men det gäller också att undersöka om remissinstanser tagit hänsyn till jämställdhetsaspekter när ärendet behandlats av dem. Enligt Miljöpartiets uppfattning ska dessa remissinstansers synpunkter väga särskilt tungt vid beslut om översikts- och detaljplaner.

Medborgarinflytandet behöver stärkas. En kommunikativ strategi och planering med medborgardialog ger förutsättningar för att tydligt lyfta fram både

Fel! Okänt namn på

kvinnors och mäns erfarenheter och önskemål när det gäller boendet, arbetslivets och vardagslivets organisering.

I sin tillsyns- och rådgivande roll har länsstyrelserna en viktig roll för att se till att arbetet med planerna syftar till ett jämställt samhälle. Länsstyrelserna har ju som statliga organ ett mer övergripande och samordnande ansvar och har i den rollen möjligheter att informera om vilka tendenser som gäller för bra jämställdhetsåtgärder i den kommunala planeringen. Särskilt angeläget är det att få med jämställdhetsperspektiven från början när nya planer börjar arbetas fram.

Många kommuner har startat ett bra arbete med jämställdhetsintegrering i planarbetet. Regionala nätverk har skapats och samarbete över kommungränserna finns på många håll runt om i Sverige.

Precis som i allt övrigt jämställdhetsarbete behövs det dock utbildning bland dem som jobbar med samhällsplanering. Det krävs grundläggande utbildning i genusteori och utbildning och kunskaper om metoden jämställdhetsintegrering.

Jämställdhetsintegrering är som vi beskriver på annan plats i denna motion helt avgörande för att klara uppdraget jämställd samhällsservice. Och då arbetet med fysisk planering av en kommun ofta är första steget för kommunala verksamheter är det särskilt viktigt att jämställdhetsintegreringen finns med redan på planstadiet.

Även om vissa jämställdhetsframgångar kan noteras på området samhällsplanering återstår oerhört mycket att göra. Det kommer att behövas centrala statliga insatser för att påskynda arbetet med en jämställd samhällsplanering.

Mot den bakgrunden föreslås att länsstyrelserna får regeringens uppdrag att ta fram strategier för hur stödinsatser för jämställdhetsintegrering ska organiseras och genomföras i arbetet med kommunernas översikts- och detaljplaner.

11 Kollektivtrafik och infrastruktur

Traditionellt är transportsektorn en del av samhället där mäns dominans har varit total. Det är män som har planerat och förverkligat systemet. Det är manliga värderingar som har styrt dess utveckling. Troligen hade transportsystemet, och därmed även andra delar av samhället, sett annorlunda ut om kvinnors behov och värderingar, i lika hög grad som mäns, hade styrt utvecklingen. Denna obalans i påverkan av transportsystemets utformning syns idag i hela systemets uppbyggnad. De politiska prioriteringarna och statens anslag till sektorn har en kraftig övervikt till de system och funktioner som män prioriterar.

Kvinnors färdmönster har förstås att göra med rollen i samhället. Det är ett av skälen till att kvinnor i högre utsträckning använder sig av färd sätt som gång, cykel och kollektivtrafik samt reser kortare sträckor. Dessa färd sätt är normalt att föredra ur ett miljöperspektiv, jämfört med tjänstebilar och privata bilar. Det förhållandet att det oftare är kvinnor som färdas så kan vara en

bidragande orsak till att dessa miljömässigt bättre färd sätt är eftersatta i planering, tilldelning av resurser och annat beslutsfattande.

Kvinnor arbetar i hög utsträckning med omsorg av bl.a. barn och äldre. Det medför att kvinnor tar större hänsyn till dessa gruppers behov vid trafikrelaterat beslutsfattande. Större hänsyn till kvinnors färd sätt och erfarenheter skulle således främja en mer hållbar utveckling både ekologiskt och socialt. Men det är också viktigt att ändra mäns resmönster.

I arbetet för att bygga ett jämställt samhälle är det därför av synnerlig vikt att transportsektorn i framtiden utvecklas på ett sätt som tillgodoser både mäns och kvinnors behov. Riksdagen har i enlighet med detta beslutat att transportsektorn ska bli jämställd och år 2001 antogs ett nytt delmål inom transportpolitiken som anger att kvinnors och mäns transportbehov ska väga lika, att könen ska ha samma möjligheter att påverka systemet och att deras värderingar ska väga lika tungt.

Samhällsutvecklingen går mot allt längre avstånd mellan hem, arbete och andra hållpunkter, vilket i första hand drabbar kvinnor. Kollektivtrafiken, som främst används av kvinnor, dras ned runtom i landet. Av statens budget för transporter går 97 procent till infrastruktur och tre procent till drift av trafik. Denna ojämställdhet vad gäller behoven beror på att kvinnors värderingar väger mycket lättare än mäns i politiska och samhällsekonomiska beslut om investeringar i transportsektorn. Tjänsteresor och bilåkning värderas högt medan kvinnors mer komplexa resmönster, ofta med kollektiva färdmedel, värderas lågt. Värden som kvinnor i främsta hand prioriterar, till exempel miljö, säkerhet och samhällsnytta, har också låga värden.

Detta är i sin tur ett resultat av att kvinnor har små möjligheter att påverka transportsektorn. Den kvinnliga representationen i transportsektorn är näst intill obefintlig. Endast åtta procent av de ledande befattningarna i sektorn innehas av kvinnor. I många företag och organisationer saknas kvinnor helt i ledningsfunktioner. Effektiva åtgärder krävs för att snabbt öka den kvinnliga representationen till rimliga nivåer.

Kvinnor värderar transportsektorns säkerhet och minskad miljöpåverkan högre än vad män gör. Kvinnor är också mer positivt inställda till hastighetsövervakning, alkoholås och andra trafiksäkerhetsåtgärder och värderar systemets tillgänglighet för barn, äldre och funktionshindrade som viktigare än vad män gör.

Män däremot tenderar att överskatta sin egen körförmåga och underskatta de risker som finns i trafiken. 92 procent av dem som fällts för vansinneskörningar (mer än 36 procent över hastighetsgränsen) är män. Män använder bilbälten i mindre utsträckning än kvinnor. 90 procent av dem som dömts för rattfylleri är män. En jämförelse med unga kvinnor visade under perioden 1994–2001 att de unga männen körde ihjäl elva gånger så många fotgängare. Kvinnor är mycket sällan vållande till annans död i trafiken.

Kvinnors värderingar av transportsektorn måste också få ett större avtryck i de ekonomiska beräkningar som görs i planeringen av investeringar och infrastrukturprojekt. Många av de ekonomiska värden som används har satts mer eller mindre schablonmässigt och ofta traditionellt utifrån mäns värderingar och behov. Således har resor i arbetet och mellan arbete och bostad fått

Fel! Okänt namn på

höga värden – i synnerhet om de sker med bil – medan fritidsresor har fått ett betydligt lägre värde. Resor som föranleds av obetalt arbete i hemmet, vilket oftast utförs av kvinnor, anses vara en fritidsresa och därmed betydligt mindre värd än en ”riktig” arbetsresa. På så sätt kommer ett infrastrukturprojekt som medför förkortad restid för en kvinna vid obetalt hemarbete att vara mindre prioriterat än ett projekt som medför förkortad restid för män i tjänstebil.

Värderingen av miljöeffekter och olyckor måste också få större tyngd vid beräkningarna. Därmed kommer den samhällsekonomiska kalkylen för investeringar att se annorlunda ut än hittills. Projekt som tidigare bedömts vara olönsamma kan bli lönsamma och vice versa.

Regeringen bör ge i uppdrag åt SIKA eller annan relevant myndighet att vidareutveckla de samhällsekonomiska metoderna och kalkylvärdena i transportsektorn, så att de bättre speglar kvinnors värderingar och behov, och föreslå nya värden.

De manliga värderingarnas dominans inom transportsektorn är tydlig även när det gäller regler och sanktionssystemet. Straff vid trafikförseelser är låga jämfört med andra brott med motsvarande risk- och skadebild. Genom Vägverkets årligen återkommande trafikantundersökningar är det välbelagt att män har andra värderingar vad gäller vikten av att följa trafikregler. Män är mer toleranta mot överträdelse medan kvinnor i högre grad anser att det är viktigt att följa reglerna och att bete sig på ett sätt som inte äventyrar andras eller deras eget liv. Kvinnor är också mer positivt inställda till trafikövervakning och trafiksäkerhetsåtgärder.

Länge har myndigheters möjligheter att arbeta med trafiksäkerhet och ingripanden begränsats av helgden för bilistens personliga integritet. Försäkringsbolagen får inte tillgång till de belastningsregister som skulle göra det möjligt att höja premierna för dem som begått allvarliga trafikförseelser därför att det sägs medföra kränkning av integriteten. Att sätta upp kameror för hastighetsövervakning möts av samma argument. Den personliga integriteten för en bilförare värderas därmed i praktiken högre än andras hälsa och liv. Att riskera andra människors liv genom att köra omdömeslöst bör innebära avsevärda sanktioner så att bilister och yrkeschaufförer uppfattar hur allvarligt samhället ser på sådana brott.

Regeringen bör se över sanktionerna mot trafikförseelser så att sanktionerna bättre speglar den större vikt kvinnor lägger vid säkerhet inom transportsektorn.

Kvinnors möjlighet att påverka utformningen av transportsystemet är begränsad eftersom män sitter på nästan alla beslutsfattande positioner. Transportsektorn består av många tusen företag och organisationer med tiotusentals eller kanske hundratusentals anställda. Sektorn omsätter många miljarder kronor per år och har ett avgörande inflytande över hur samhället organiseras, planeras och gestaltar sig. Kvinnorepresentationen i sektorns beslutande organ är så låg som fem till femton procent, vilket är den lägsta siffran i hela samhället bortsett från försvaret. Detta har rimligen långtgående följder för samhället och stora förändringar måste ske för att kvinnor ska få de möjligheter till påverkan som delmålet anger.

Styrelser, ledningsgrupper och ledningar inom transportsektorn måste innehåsa av en lika stor del kvinnor som män.

Regeringen bör uppmana sektorn att uppfylla högt ställda jämställdhetsmål och återkomma till riksdagen med förslag till lagstiftning som kan tillämpas för att nå målet om sektorn inte själv klarar att nå målet.

Forskningen har stor betydelse för kvinnors möjlighet att påverka transportsektorns utformning. Analyser av Vinnovas anslagsfördelning visar att det är den genomsnittlige mannens resmönster och värderingar som styr de kunskapsområden som utvecklas, medan forskningen kring det som kvinnor prioriterar skärs ned.

Forskningsanslagen måste fördelas så att de fokuserar på rätt frågor och främjar jämställdhetsmålet.

Regeringen bör se över hur forskningsanslagen används ur ett jämställdhetsperspektiv och föreslå ändringar. Fakta angående fördelning till fordonsutveckling i förhållande till övrig transportforskning (miljö, trafiksäkerhet, jämställdhet, kollektivtrafik m.m.) bör redovisas.

12 Samhällsservice

Jämställdhet har stått på det offentliga Sveriges dagordning under i vart fall tre decennier. Många är de stolta policydokument och handlingsplaner som har antagits. Och visst har utvecklingen gått åt rätt håll, i vart fall på några väsentliga områden. Men fort går det inte.

Sedan 1994 vilar det svenska jämställdhetsarbetet på två ben. Det ena benet är inriktat på att motverka könsdiskriminering på arbetsmarknaden, högskolan och i skolan. Dess grund är jämställdhetslagen som funnits sedan 1980, vilken fastslår att arbetsgivarna och skolorna är skyldiga att främja jämställda villkor och förebygga könsdiskriminering i sina egna verksamheter. Diskrimineringsombudsmannen (DO) är den myndighet som utövar tillsynen och som samtidigt ska tillhandhålla utbildning och rådgivning.

Det andra benet är jämställdhetsintegrering som är en strategi som innebär att den offentliga sektorns verksamheter bedrivs så att de tjänster som erbjuds medborgarna är lika tillgängliga och anpassade för alla, oavsett kön. Strategin handlar alltså om jämställd samhällsservice och antogs av riksdagen 1994 med propositionen *Delad makt delat ansvar*. Med det är jämställdhetsintegrering en del av den officiella svenska jämställdhetspolitiken.

Men strategi är en sak, den leder inte automatiskt till konkreta åtgärder. Det är inte så konstigt. Att göra upp med traditionella normer, föreställningar och invanda levnadsmönster är svårt. Dels för att många inte vill då ju förändringar också hotar privilegier som man vant sig vid. Men dels också för att det saknas kunskap om vad jämställdhet är för något och om hur man gör för att åstadkomma jämställdhet. Det är i sammanhanget bra att påminna om att ingen egentligen vet hur ett jämställt samhälle ser ut. Ett sådant samhälle har ju inte någon gång genom mänsklighetens historia funnits.

Fel! Okänt namn på

Genom den förra riksdagsmajoritetens beslut tillsattes utredningen Jämstöd med uppgiften att utreda stödet för jämställdhetsintegrering i staten. Uppgiften gick till Ann Boman som under många år, i olika roller, jobbat med jämställdhetsfrågor. Hennes arbete har resulterat i ett slutbetänkande, *Stöd för framtiden – om förutsättningar för jämställdhetsintegrering* (SOU 2007:15). Som bilagor till utredningen finns också material som enligt vår mening är utmärkta handledningar för hur man ska gå till väga för att åstadkomma jämställd samhällsservice åt medborgarna. I sammanhanget vill vi betona att denna modell, som inte bara innebär att förhållanden utreds, utan som också innebär uppdrag att komma med förslag om hur det ska gå till för att åstadkomma konkreta, praktiska förändringar, oftare borde användas i direktiven till statliga utredningar.

Redan i betänkandets inledning anges en lika klok som optimistisk inställning till jämställdhetsperspektivet:

”Jämställdhet är en fråga som väcker känslor. Varför? Insikten om att människor sorteras efter kön och att detta är en bärande ordning i samhället kan utmana. Det ställer invanda tankemönster om hur världen bör se ut på ända. Att denna maktordning, eller strukturer, lever vidare på grund av att du och jag tillåter det kan låta tillspetsat, men är ändå värt att fundera över. Strukturer kan inte upprätthållas av sig själva, det är vi kvinnor och män som lever i samhället, som bär upp dem. Det innebär att vi också kan bestämma oss för att göra på ett annat sätt – att bygga nya strukturer”, skriver Ann Boman och fortsätter längre fram i inledningsavsnittet:

Resultat av en sådan satsning kan bli jämställda arbetsmarknadsåtgärder, jämställd tillämpning av socialförsäkringen, jämställd skola, jämställd sjukvård. Kort sagt: Jämställd medborgarservice.

Utredningens uppdrag var att föreslå lösningar som innebär att de statliga verksamheterna levererar jämställd service. Men uppdraget kunde förstås lika gärna ha gällt för kommunernas och landstingens verksamheter. De är ju på dessa nivåer, i högre grad än vad som gäller för statens verksamheter, som medborgarna och samhällsservice möts.

Flera tidigare utredningar har också behandlat såväl kommun- och landstingsnivån som den statliga nivån. Utan att gå på djupet om dessas innehåll kan vi ändå påstå att mycket av den offentliga sektorns jämställdhetsinsatser stannat inom de egna verksamheterna. Det betyder på inget sätt att dessa insatser varit tillräckliga. Tvärtom, det räcker att peka på bristen av jämställda löner för att kunna konstatera att väldigt mycket återstår att göra även på det området. Således behöver insatserna i jämställdhetspolitikens bägge ben stärkas. Men den offentliga sektorns verksamheter får aldrig främst vara självändamål. Huvuduppdraget är samhällsservice åt medborgarna och den ska självklart vara jämställd.

Ingen kan på allvar hävda att dagens samhällsservice gentemot medborgarna är jämställd. På varje område, det gäller hälso- och sjukvården, utbildningssektorn, kultur och fritid, omsorgen, arbetsmarknadsinsatser, teknisk försörjning, stadsplanering m.m., styrs besluten av icke könsneutrala normer. Även om det finns exempel på motsatsen så är ändå huvudfåran att kvinnor

från födseln till livets slut missgynnas individuellt men framför allt som kollektiv.

Principen för jämställd samhällsservice måste vara att de tjänster och den service som erbjuds medborgaren är lika tillgänglig, av lika hög kvalitet och lika anpassad till alla oavsett om den riktar sig till kvinnor eller män. Det innebär i sin tur att överallt där beslut fattas och där verksamhet utförs ska frågorna värderas jämställt.

Ojämställt agerande och ojämställda beslut från enskilda tjänstemän och politiker, liksom från förvaltningar och politiska styrelser, handlar sällan om att dessa beslutsfattare medvetet vill ge kvinnor sämre service. Tvärtom, men normerna och värderingarna sitter så djupt i oss att vi inte förstår och ser att vi behandlar män och kvinnor utifrån kön. Vanans makt har blivit så stark att problemen osynliggörs. Det har blivit naturligt för oss att pojkar ska satsa på "kraftsporter" som hockey och boxning medan flickor ska ägna sig åt konst-åkning och dans. Eller att flickor sjunger i kör och sjunger visor ensamma till sin gitarr medan pojkarna startar upp rockband. Det är detta som kallas könsordning.

Få tycker att det är bra att långtidssjukskrivna kvinnor erbjuds arbetsträning för att om möjligt komma tillbaka till jobbet medan män erbjuds utredning och utbildning som i högre grad leder till jobb i jämförelse med arbetsutbildning. Ändå fungerar det ofta på just detta sätt. Förmodligen är det lika få som tycker att det är bra att män erbjuds dyrare och kanske bättre mediciner vid sjukdom än vad kvinnor blir erbjudna. Vi tror heller inte att kultur- och fritidsnämnden i vilken svensk kommun som helst vill att flickor ska ha sämre villkor än pojkar när man tar beslutet om fördelning av de kommunala aktivitetsstöden. Men det är så det blir. Pojkarna gynnas på flickornas bekostnad.

Frågan är vad som kan göras åt denna situation, att det fattas ojämställda felaktiga beslut för att beslutsfattare inte vet vad beslutet i realiteten innebär. I utredningen *Jämstöd*, finns flera förslag som syftar till att ge stöd och utbildning till den offentliga sektorns verksamheter så att man klarar uppgiften jämställd samhällsservice. I slutbetänkandets bilagor finns dessutom konkreta förslag om utbildning och vilka metoder som kan användas.

Enligt utredningen pekar alla erfarenheter entydigt på att jämställdhetsintegrering av offentliga verksamheter måste ges fortsatt stimulans och stöd. Risken är annars att den positiva utveckling som trots allt kan ses inom förvaltningar och myndigheter avstannar. För detta behövs att stödfunktioner inrättas såväl centralt som regionalt.

Jämstöd föreslår att det inrättas ett centralt råd med uppdraget att stödja de statliga myndigheternas, och även Regeringskansliets, arbete med jämställdhetsintegrering. Önskemålet är att rådet inrättas på fem år och att det därefter omprövas.

Jämstöd menar emellertid att det allra viktigaste är att sätta in de kraftfullaste åtgärderna regionalt och lokalt. Mot den bakgrunden föreslås att länsstyrelserna ska ta fram regionala strategier för hur stödinsatser för jämställdhetsintegrering ska organiseras och genomföras. Därutöver föreslås bland annat att åtta länsstyrelser ges i uppdrag att bygga regionala stödstrukturer för att

Fel! Okänt namn på

stödja regionala och lokala offentliga aktörers arbete med jämställdhetsintegrering.

Det finns också förslag om hur uppföljning och styrning ska gå till. Det handlar bland annat om tydlighet i regleringsbrev som innebär bättre beställningar och uppföljningar.

I betänkandet föreslås att Statskontoret eller annan lämplig stabsmyndighet ges i uppdrag att utvärdera arbetet med jämställdhetsintegrering.

Miljöpartiet stödjer i allt väsentligt Jämstods förslag även om enskildheter kan diskuteras, som till exempel om det ska vara åtta regionala stödcentra eller om det bör finnas sådana stödcentra i varje län. Men den typen av frågeställningar löses bäst i dialog med den regionala och lokala nivån.

Miljöpartiet vill liksom Maktutredningen (SOU 2005:66) att en särskild lagstiftning om jämställdhetsintegrering instiftas.

Sammanfattningsvis, all erfarenhet visar att det för att klara kraven på jämställd samhällsservice krävs stöd och utbildningsinsatser till dem som har att hantera dessa frågor. Det krävs grundläggande kunskaper om svensk jämställdhetspolitik, om genusteori och om jämställdhetsintegrering som strategi. Därefter krävs det analys och val av metod för att säkerställa att besluten lever upp till det som borde vara självklart, att den offentliga sektorns verksamheter bedrivs så att de tjänster som erbjuds medborgarna är lika tillgängliga och anpassade för alla, oavsett kön.

Regeringen bör ta till sig intentionerna i slutbetänkandet från Jämstöd och skyndsamt inrätta de stödfunktioner som behövs för att den offentliga sektorns verksamheter ska klara uppgiften jämställd samhällsservice.

13 Utbildning

Jämställdhet inom högskoleväsendet

Mycket har hänt gällande jämställdheten inom högskoleväsendet. Från att ha varit en nästan exklusivt manlig miljö har högskolevärlden successivt erövrats av kvinnorna, som idag utgör en majoritet av studenterna på grundutbildningen. Även andelen doktorander har ökat stadigt. Men på de högre nivåerna inom akademin är kvinnorna fortfarande få. Andelen kvinnor bland forskarstudenter, forskarassistenter, lektorer och andra meriterade forskartjänster måste öka. Det är högskolans och dess institutioners uppgift att vidta åtgärder för att ta bort de strukturella hinder som skapar denna snedrekrytering.

Idag söker sig alltså fler kvinnor än män vidare till högskolan för fortsatta studier. Andelen kvinnor har ökat så väl inom de mansdominerade examenskategorierna som inom många kvinnodominerade. Men det finns fortfarande en könssegregering inom utbildningsvalen som behöver brytas. Alldeles för få kvinnor finns inom de typiskt ”manliga” utbildningarna och likadant för männen, alldeles för få män inom de typiskt ”kvinnliga” utbildningarna. Endast inom ett fåtal utbildningar har andelen män ökat och då rör det sig enbart om

ett fåtal procentenheter under en tioårsperiod. Det rör sig om utbildningar som till exempel sjuksköterska och arbetsterapeut.

Nästa steg måste vara att försöka bryta könssegregeringen inom högskoleutbildningen. Det handlar framför allt om att få fler män att söka sig till kvinnodominerade utbildningar. Detta gäller särskilt för lärar- och förskolläraryt- bildningarna då lärare kan antas fungera som förebilder för nya generationer. Andelen män som tagit förskollärexamen har glädjande nog ökat med fem procent de senaste tio åren. En sådan utveckling är önskvärd och måste fort- satt främjas. Miljöpartiet vill därför att riksdagen ger regeringen tillkänna behovet av åtgärder för att öka andelen män på kvinnodominerade utbildning- ar.

För att ett jämställt utbildningsväsende ska bli verklighet krävs att kvinnor på allvar får tillträde till högre tjänster inom högskoleväsendet. Översynen av antagningsprocessen till forskarutbildningen är ett steg för att skapa en rättvis antagning baserad på meriter, inte personliga kontakter. Miljöpartiet vill se en ökad fokusering på faktiska meriter även vad gäller rekrytering till högre tjänster inom högskolan. Detta skulle gynna jämställdheten och förbättra könsfördelningen avsevärt.

13.1 Bättre studieresultat för pojkar

En likvärdig skola, där alla får en möjlighet till kunskap och framsteg är en viktig ambition. Men det har allt tydligare framkommit de senaste åren att många pojkar överlag gör sämre resultat i skolan än flickor. Trots det visar studier att det är pojkar som dominerar i klassrummen och som får mest upp- märksamhet av lärarna. I många fall är goda studieresultat inte förenligt med normen för hur pojkar ska bete sig. På samma sätt är det inte acceptabelt att som flicka kräva uppmärksamhet, ta plats eller bråka. Föreställningar om kön varierar dock, och det är viktigt att påpeka att det i skolor med barn som till stor del kommer från akademiska hem ingår i både normen för pojke och flicka att leverera goda studieresultat. Därmed kan vi konstatera att klass också är en viktig faktor att ta hänsyn till.

Det är inte acceptabelt att utbildning och studieresultat är beroende av vil- ket kön man tillhör, eller vilken familj man föds in i. Detta är i allra högsta grad en jämställdhetsfråga. Miljöpartiet har tidigare, bland annat i motion 2005/06:Ub500, pekat ut detta problemområde som angeläget att komma till rätta med. Det gäller behovet av fördjupad kunskap, åtgärder för att komma till rätta med de strukturella olikheter i praktik som finns mellan könen i det svenska utbildningsväsendet och behovet av en översyn av de nationella styr- dokumenten för att bättre utmana traditionella könsnormer. Miljöpartiet före- slår att en utredning tillsätts om detta.

Fel! Okänt namn

14 Genusarbetet i skolan

Miljöpartiet anser att det är viktigt att arbetet i för- och grundskolan ska genomsyras av en genuspedagogik. Att från tidig ålder bryta föreställningar om kön bär med sig samhällsvinster på alla nivåer. Således är det grundläggande att alla lärare genomgår en genusutbildning för att barn från tidig ålder ska mötas av en könsneutral pedagogik.

Det är dessutom viktigt att fler män tar arbete på förskolor och att normen om typiskt ”kvinnliga” arbeten bryts. För att genomföra detta föreslår vi positiv särbehandling vid intagningen till utbildningar för lärare på förskolor.

14.1 Bedömning av lärosätenas jämställdhetsarbete

Miljöpartiet anser att Högskoleverket bör ges i uppdrag att ta fram jämställdhetsindikatorer, för att göra det möjligt att följa och jämföra lärosätenas arbete med jämställdhetsfrågorna. I tillägg till detta bör Högskoleverket vid tillsyn granska lärosätena ur jämställdhetssynpunkt. Då ska en samlad bedömning av lärosätenas jämställdhetsarbete göras.

För att vi ska ha ett samhälle som konsekvent arbetar mot mäns våld mot kvinnor på alla nivåer krävs det omfattande utbildningar och förändringar av högskole- och universitetsutbildningar om just mäns våld.

I Kvinnofridspropositionen föreslogs att examensordningen i högskoleförordningen skulle kompletteras för vissa yrkesexamina i syfte att säkerställa jämställdhetsfrågor och frågor om våld mot kvinnor blir belysta i relevanta yrkesutbildningar. Denna komplettering saknas fortfarande för de flesta. I en formell mening har examensordningarna jurist kandidat och teologie kandidat genusperspektiv och mäns våld med i utbildningarna, dock endast på ett generellt och ytligt sätt.

Betänkandet Slag i luften (SOU 2004:121) konstaterar att utbildningar som tar upp frågor om mäns våld mot kvinnor nödvändigtvis inte gör detta på ett grundligt sätt eller i någon större omfattning. Det handlar om att våldsteorier används i liten utsträckning, att litteraturen är undermålig och att lärarnas kompetens inte är tillräcklig.

Högskoleverket föreslog 2004 regeringen att införa krav på kunskap om mäns våld mot kvinnor i examensordningens skrivningar för de utbildningar som leder till examen som barnmorska, läkare, lärare, psykolog, psykoterapeut, sjuksköterska, socionom, tandläkare, röntgensjuksköterska, sjukgymnast, specialistsjuksköterska eller specialpedagog samt inom social omsorgsutbildning.

Ytterligare förslag från Högskoleverket var att ge Nationellt centrum för kunskap om mäns våld mot kvinnor (NCK; dåvarande Rikskvinnocentrum) uppdraget att höja lärares kompetens och se över behovet av utbildningar i frågor om mäns våld mot kvinnor för lärare i relevanta utbildningar.

Miljöpartiet vill se att staten satsar och ytterligare utvecklar och utnyttjar den kompetens om mäns våld mot kvinnor som myndigheten NCK besitter. I

syfte att utbilda och höja kunskapsnivån hos anställda i offentlig sektor bör NCK vara den myndighet som primärt får uppdraget. Det finns ett stort behov av såväl fortbildning av yrkesverksamma som utökad våldskunskap i grundutbildningar. NCK fyller här en mycket viktig roll.

14.2 Ökat tryck i arbetet mot sexuella trakasserier

Det är extremt viktigt att lärosätena efterföljer lagen som föreskriver att de är skyldiga att förebygga och förhindra sexuella trakasserier. Trots detta visar undersökningar att ca 15 procent av kvinnorna som studerar på grundutbildning och 25 procent av de kvinnliga doktoranderna har blivit utsatta för sexuella trakasserier. Detta är naturligtvis oacceptabelt. Det är enormt viktigt att högskolorna tar detta problem på allvar och arbetar aktivt för att motverka dessa destruktiva strukturer inom akademien. Som en del i detta arbete anser Miljöpartiet att Högskoleverket bör få i uppdrag att kartlägga sexuella trakasserier på universitet och högskolor.

15 Vård och omsorg

Att män och kvinnor ska ha tillgång till samma vård borde vara en självklarhet, men så är det inte. Fortfarande är kvinnor till viss del underrepresenterade i forskningen kring vård och behandling samt nya läkemedel. Könsspecifik granskning och information saknas ofta, vilket får allvarliga konsekvenser. Ett exempel är hjärt- och kärlsjukdomar, som fortfarande allmänt ses som en manssjukdom trots att det är den vanligaste dödsorsaken även bland kvinnor. En studie av SOS-samtalen i Göteborg visade att männen oftare än kvinnorna bedömdes vara i livshotande tillstånd, vilket gjorde att kvinnorna fick vänta längre på ambulans. I genomsnitt tog det en timme längre innan en hjärtsjuk kvinna kom till sjukhus än en man. Att kvinnor kan uppvisa andra symtom är till viss del okänt och misstolkas ibland.

Sveriges Kommuner och Landsting kom nyligen med en rapport (*O*)*jämställdhet i hälsa och vård* där de konstaterar allvarliga brister inom vården, när det gäller jämställdheten.

Omedvetna könsfördomar kan drabba både kvinnliga och manliga patienter, vilket kan leda till felbehandlingar.

Ojämställd vård på detta sätt är inte acceptabelt. Miljöpartiet ser det som självklart att genusperspektivet ska genomsyra all vård och omsorg. Socialstyrelsen har pekat på att det saknas könskonsekvensanalyser av reformer som vårdgarantin, läkemedelsreformen och arbetet med att ta fram prioriteringslistor.

Enligt Socialstyrelsens årsredovisning 2006 innehåller en majoritet av de analyserande nationella årsrapporterna könsuppdelad statistik om den registrerade patientgruppen eller åtminstone könsfördelning bland de registrerade personerna. Enbart ett fåtal, vart femte, presenterade närmare statistiska ana-

Fel! Okänt namn på

lyser av könsskillnader. Generellt sett konstaterades att tolkningen av könsskillnaderna fortfarande är knapphändig och sällan sträcker sig utanför rent biologiska förklaringsmodeller. Därmed finns det en stor oanvänd potential i användningen av kvalitetsregistren i jämställdhetsarbetet. Miljöpartiet anser här att forskningen måste förbättras på områden där kvinnor fortfarande är underrepresenterade, dessutom bör fortbildningen av chefer och vårdpersonal om genusfrågor fortsätta.

Frågan om utbildning och konkreta insatser krävs för att kunna ge män och kvinnor tillgång till samma vård. Socialstyrelsens årsredovisning för 2006 visar på att det fortfarande krävs insatser för ökad kunskap bland vård- och omsorgspersonal för att förbättra kunskapen om ojämsställd behandling av kvinnor inom vården. Det räcker inte med att upprätta statistik efter kön eller senare analysera situationen. Landstingen måste komma med handfasta förslag för att öka kunskapen om kvinnors situation inom vården för att förhindra att de utsätts för bristfällig vård. Miljöpartiet vill att regeringen upprättar en nationell handlingsplan för att komma åt problemet med ojämsställd vård och omsorg samt att man utefter den ger Socialstyrelsen i uppdrag att genomföra konkreta insatser.

16 Kultur och fritid

Kultur- och fritidsaktiviteter är viktiga komponenter för alla människor för att skapa sociala relationer, personligt välbefinnande och identitetsutveckling. Problem som har uppmärksammats är snedfördelningen av resurser på flickor och pojkar i landets kommuner. Det är svårt att få en övergripande bild över läget i Sverige eftersom det hitintills inte finns någon nationell rapport på detta tema. Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) arbetar just nu på en rapport där en majoritet av Sveriges kommuner har svarat på hur de arbetar med jämställdhet och utbudet av kultur- och fritidsaktiviteter. Denna rapport måste läsas med stor noggrannhet för att riksdag och regering ska kunna ta strategiska steg för att förbättra tjejers och kvinnors deltagande i kultur- och fritidsutbudet.

I slutet av nittiotalet uppmärksammades av regeringen de ojämsställda satsningarna på fritids- och kulturutbud i landets kommuner. Flickors villkor i föreningslivet och annan ungdomsverksamhet uppmärksammades och ledde till flera utbildningssatsningar som hållits av t.ex. SKL. I Ungdomsstyrelsens rapport till regeringen, i Fokus 06, redovisas att det fortfarande är en stor skillnad mellan flickors och pojkars deltagande i kultur- och fritidsutbudet. Faktorer som spelar in i detta är t.ex. vilken typ av fritidsanläggningar som kommuner väljer att satsa på, är det aktiviteter som lockar både flickor och pojkar att aktivera sig, utöver detta spelar det stor roll i vilken kommun man bor i beroende på hur stora satsningar kommunen gör på jämställt kultur- och fritidsutbud. I kommuner där invånarantalet understiger 12 500 anger 23,2 procent av tjejerna på gymnasiet att de inte har mycket att göra, i storstäder

ligger samma siffra på 10,2 procent. Kommunernas satsningar gynnar således pojkar och män mer än flickor och kvinnor.

En annan slutsats som Ungdomsstyrelsen drar är att andelen kvinnor i kommunstyrelsen påverkar tjejers uppgifter om de har ett rikt kultur- och fritidsutbud. En skillnad på 10 procent har visats med mer nöjda tjejer i de kommuner där den kvinnliga representationen i de folkvalda forumen är bättre.

Miljöpartiet ser här att det finns ett stort behov av satsningar till Sveriges kommuner och landsting för att fortsätta ett medvetet och konkret arbete för att jämställa tjejer och killars deltagande i fritids- och kulturlivet. Det krävs genusutbildad personal i kommunen som kan utveckla fritids- och kulturverksamheten. Dessutom visar Ungdomsstyrelsens rapport till regeringen att partiernas ansvar för att ha jämställd representation av folkvalda i kommuner är en viktig faktor för att tjejer ska kunna få delta i fritids- och kulturlivet på lika villkor.

Med anledning av det anförda anser Miljöpartiet att det är viktigt att fortsätta satsningarna på jämställd fritid och kultur i landet.

17 Sexualiseringen av det offentliga rummet

Genom medier, reklam, filmer och dataspel når oss dagligen en flod av föreställningar om könen. Inte sällan talar de samma språk som pornografin. Kvinnor och flickor objektifieras och sexualiseras. Deras kroppar används för att marknadsföra varor och tjänster. Också män och pojkar exponeras på ett fördomsfullt sätt. Det ständiga budskapet är att manlighet står för makt och aktivitet och kvinnlighet för underordning och passivitet.

Vi måste börja agera mot sexualiseringen av det offentliga rummet. I en förstudie från Näringsdepartementet 2003 konstateras att medborgare av båda könen, men särskilt flickor och kvinnor, har mycket små möjligheter att påverka de fördomsfulla budskap om deras "natur" som sprids i det offentliga rummet. Reklam och tidningar talar om kvinnor, men inte med dem. Kvinnor får i betydligt mindre utsträckning än män definiera den mediala dagordningen.

Frågan om hur sexualiseringen av det offentliga rummet påverkar folkhälsan är kartlagt av dem som arbetar med frågan dagligen, psykiatrin och Bris (Barnens rätt i samhället). Anette Dina Sörensen, forskare i historia och könsstudier vid Roskilde Universitetscenter och Köpenhamns universitet, skriver: "Människors livspraxis tar form i de bilder som masskulturen producerar. Därför är bilderna inte bara en avspeglning av verkligheten, de är också medskapare i den."

Bris larmar återigen i sin rapport från 2007 om deras ökade kontakt med självmord/självmordstankar och självskaðebeteende bland tonårsflickor. Nio av tio fall som ringer Bris är flickor som lider av psykisk ohälsa. Sedan 2002 har Bris sett en markant ökning av flickor som skär sig och ungdomar som uttrycker att de inte vill fortsätta leva. Bris konstaterar att den psykiska ohäl-

Fel! Okänt namn på

san ökar på grund av olika sorters krav som press i skolan, skönhetsideal, svåra familjeförhållanden osv. Annemi Skerfving, socionom och forskare inom psykiatri, menar att bakom den psykiska ohälsan för tjejer ligger objektifieringen av flickor. Hon säger: ”Vuxenvärlden pratar sig varm för jämställdhet, samtidigt som unga tjejer på olika sätt uppmanas att visa upp sig i ett väldigt avklätt tjejmöde. Men det gäller också att inte vara ’slampa’ eller ’hora’. I den balansgången är det lätt att känna sig vilslen och värdelös, vilket jag tror är grunden för psykisk ohälsa.”

Det som krävs nu är politiker som tar ett ansvar för det offentliga rummet och den kommersiella sexualiserade exploateringen som pågår där. De budskap som skickas till ungdomar idag är att man bara duger om man är på ett visst sätt. De ödesdigra konsekvenserna för folkhälsan av detta visar rapporterna från Bris.

Detta problem utmynnade under förra mandatperioden till en utredning, SOU 2008:5 Könsdiskriminerande reklam – kränkande utformning av kommersiella meddelanden, tillsatt av den dåvarande regeringen i samarbete med Miljöpartiet och Vänsterpartiet. Frågan som skulle utredas var möjligheterna att förbjuda könsdiskriminerande reklam. Utredningen presenterade sitt förslag i början av året, med ett skarpt lagförslag som möjliggjorde ett förbud mot könsdiskriminerande reklam. Kort därpå förklarade den nuvarande regeringen att den säger absolut nej till förslaget. Miljöpartiet anser att lagförslaget mot könsdiskriminerande reklam bör tas i sin helhet för att samhället effektivt ska kunna bekämpa könsdiskriminering i det offentliga rummet.

18 Äldres rättigheter

Ett av delmålen för svensk jämställdhetspolitik är att kvinnor och män ska ha samma möjligheter till ekonomiskt oberoende. I jämställdhetssammanhang åsyftas då att kvinnor ska ha samma möjligheter som män att försörja sig själva och sina eventuella barn utan att vara beroende av en man. Kvinnor och män ska således ha samma möjligheter att vara ekonomiskt självständiga.

Dess värre vet vi att det är en lång väg att vandra för att nå målet. All statistik visar att det finns stora skillnader mellan kvinnors och mäns inkomster. Den grundläggande orsaken till detta är de ojämställda lönerna. Medellönen för kvinnor är 16 procent lägre än medellönen för män. Om statistiken rensas från deltidsarbete, befattningsansvar, utbildningsnivå med mera så återstår ändå cirka åtta procent som bara kan förklaras av könsrelaterad diskriminering.

Ett stort problem är att de ojämställda lönerna leder till ytterligare ojämställda förhållanden. Nivån på sjukförsäkring, föräldrapenning och a-kassa är ju inkomstrelaterad, vilket betyder att låg lön också ger låga ersättningar i socialförsäkringssystemet. Därutöver får det också betydelse när kvinnors arbetsliv övergår till pensionärlivet.

Det går dessutom åt fel håll. Statistik från SCB visar att inkomstskillnaderna mellan kvinnor och män ökar när inte bara lönen, utan den totala för-

värvsinkomsten, undersöks. I förvärvsinkomsten ingår förutom lön bland annat ersättning från a-kassan och Försäkringskassan, pension och inkomst av näringsverksamhet.

Medelinkomsten för kvinnor var 175 700 kronor 2005, vilket var en ökning med 3 100 kronor jämfört med 2004. Under samma period ökade mäns inkomst med 4 700 till 236 900 kronor. Inkomstökningen var större för män både i procentuell utveckling och i kronor räknat. Det handlar inte om marginella skillnader. Inkomstskillnaden är 61 200 kronor om året eller drygt 5 000 kronor i månaden.

Med den borgerliga regeringens tillkomst ha det blivit värre. Med det så kallade jobbskatteavdraget gynnas höginkomsttagare på bekostnad av arbetslösa och låginkomsttagare. Utgår vi från ovan nämnda genomsnittslöner får männen en nettoinkomstökning på 6 400 kronor om året medan kvinnorna får 2 500 kronor. Men detta gäller endast för dem som har jobb. De som förlorar allra mest är pensionerade kvinnor.

I SCB:s statistik över pensionsutbetalningar ser vi att för pensionerade kvinnor är det än värre. Medelvärdet på utbetalningen till kvinnor över 65 år var 117 800 kronor om året 2005. För män över 65 år var motsvarande belopp 191 500 kronor. Skillnaden är således 73 700 kronor. Det betyder, procentuellt att den ekonomiska ojämställdheten mer än fördubblas om vi jämför löner och pensionsutbetalningarna. Och skillnaden finns i hela systemet. Män kvitterar ut mer ålderspension, avtalspension och frivillig pension. Det är bara den delen av ålderspensionen som utgör garantipension som gynnar kvinnor. Det är inte konstigt då ju garantipensionen är till för att i någon mån skydda dem som har det allra sämst.

Det finns en del utjämnande system som motverkar pensionsutbetalningarnas bruttoeffekter. Genom skattesystemets konstruktion betalar de med låga inkomster procentuellt mindre skatt än de med högre inkomster. Även bostadstilläggen gynnar dem med de allra lägsta inkomsterna.

Att kvinnor i högre grad än män hamnat i fällan med låg pension beror på könsrelaterad lönediskriminering men också på låga inkomster på grund av deltidsarbete och obetald arbete i hemmet och med anhöriga. Det bidrar till sämre ekonomiska villkor vid pensionen. Några hävdar att det problemet kan lösas genom att pensionspoängen skulle kunna delas mellan partners i ett parförhållande.

Problemet är att långt ifrån alla lever som gifta, i partnerskap eller i samboförhållanden. Många är ensamstående och i den gruppen finns dessutom många låginkomsttagare. Till det kan läggas risken att ett sådant system riskerar konservera att det som regel är kvinnan som går ner i arbetstid för att sköta hem och anhöriga på obetald tid medan mannen arbetar minst heltid i lönearbete. Det är således ingen bra lösning och den står dessutom i motsättning till målet att kvinnor och män ska samma möjlighet till ekonomisk självständighet.

Grundorsaken till det ojämställda livet som pensionär är som ovan beskrivs icke jämställda löner och förvärvsinkomster. Det betyder att stora insatser måste sättas in för att komma till rätta med det problemet. Men det hjälper inte dem som redan är pensionärer och heller inte, fullt ut, dem som kommer

Fel! Okänt namn på

att pensioneras inom en närmare framtid. För att komma till rätta med deras situation krävs andra åtgärder.

Att höja den delen av pensionen som utgör garantipension kan vara ett sätt. Men det förutsätter att reglerna för bostadstillägg justeras så att inte den höjda pensionen äts upp av minskat bostadstillägg. En annan och kanske enklare väg är att kompensera via just bostadstilläggen. Sänkt skatt, till exempel via ett förhöjt särskilt grundavdrag, för dem med låg pensionsersättning kan också vara en framkomlig väg.

För oss är det inte viktigt vilken metod som används för att åstadkomma bättre ekonomiska villkor för de fattigaste pensionärerna.

Mot den bakgrunden föreslås att regeringen snabbtredet vilka åtgärder som krävs för att åstadkomma mer jämställda ekonomiska förhållanden bland pensionärer.

19 Jämställdhetsråd

Utöver Diskrimineringsombudsmannen (DO) som ansvarar för tillsynen, vill Miljöpartiet att det inrättas ett jämställdhetsråd i Regeringskansliet. Ett jämställdhetsråd ska lyfta jämställdhetsfrågorna i politiken. Exempel på ett främjande arbete kan vara omvärldsbevakning, utbildning, samordning, kunskapsutveckling, informationsspridning och stöd för jämställdhetsintegrering. Det finns i dag nationella målsättningar och ett brett stöd för ett sakligt jämställdhetsarbete. Vi måste öka effektiviteten inom det jämställdhetspolitiska området. Här har ett jämställdhetsråd en mycket viktig roll att fylla. Frågan om att inrätta ett jämställdhetsråd inom Regeringskansliet är dock ingen fråga som riksdagen kan besluta om, utan detta måste regeringen själv besluta om. Vi kan i dagsläget endast vädja till regeringen om behovet av ett jämställdhetsråd inom Regeringskansliet.

Stockholm den 5 oktober 2009

Esabelle Dingizian (mp)

Gunvor G Ericson (mp)

Tina Ehn (mp)

Mehmet Kaplan (mp)

Jan Lindholm (mp)

Peter Rådberg (mp)

Bodil Ceballos (mp)

Ulf Holm (mp)

Helena Leander (mp)

Mats Pertoft (mp)

Karin Svensson Smith (mp)